

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Františkáni v Chebu (1945 – 1950)

Marcel Býna

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Františkáni v Chebu (1945 – 1950)

Marcel Býna

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Marcel Býna

Obsah

1 ÚVOD.....	2
2 ŘÁD FRANTIŠKÁNŮ (O. F. M.).....	4
3 SV. FRANTIŠEK Z ASSISI.....	8
4 FRANTIŠKÁNI V CHEBU.....	15
4.1 Počátky minoritů v Chebu.....	15
4.2 Františkánský klášter a kostel v Chebu.....	16
4.3 Sv. Jan Kapistrán.....	16
4.4 Temná období chebských františkánů.....	18
4.5 Obnova františkánského kláštera.....	18
4.6 Josefovské reformy.....	19
4.7 Chebští františkáni v 19. a v počátku 20. století.....	19
5 FRANTIŠKÁNI V CHEBU 1938-1945.....	21
6 FRANTIŠKÁNI V CHEBU PO ROCE 1945.....	22
7 AKCE „K“ (kláštery).....	25
7.1 Příprava akce „K“.....	25
7.2 Plán akce „K“.....	25
7.1 Obhajoba akce „K“ - monstrproces Machalka a spol.....	26
7.2 Realizace akce „K“.....	30
7.3 Konečné zúčtování akce „K“.....	32
8 AKCE „K“ V CHEBU.....	33
9 ZÁVĚR.....	51
10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	54
11 RESUMÉ.....	56
12 PŘÍLOHY.....	57

1 ÚVOD

Má bakalářská práce s názvem Františkáni v Chebu 1945–1950, ačkoli je zaměřena především na osudy řeholníků v chebském klášteře krátce po 2. světové válce, je retrospektivním průřezem františkánského řádu od jeho založení Františkem z Assisi až po trpký konec, jenž mu v bývalém Československu po svém vítězném únoru 1948 komunistická strana naplánovala a později v 50. letech realizovala. Jejím hlavním cílem je na základě dobových archivních dokumentů vylíčit průběh likvidace řádu a interpretovat způsob, jakým bylo s majetkem františkánů v Chebu naloženo.

Významnou roli při výběru tématu mé bakalářské práce hrála skutečnost, že jsem v 70. letech jako malý kluk bydlel na Františkánském náměstí přímo vedle kláštera a kostela františkánů. A tak vzpomínky na dobu, kdy jsem s dětskou zvědavostí nahlížel do zdevastovaného interiéru chrámu rozbitým vitrážovým oknem několik století starým, mě jasně předurčily k tomu, že budu chtít téměř o padesát let později v bakalářské práci odkrývat tajemství právě chebských františkánů.

V úvodu práce se chci věnovat charakteristice řádu, objasnit jeho historii, strukturu spiritualitu, zaměření a architekturu. Zde budu využívat převážně interpretační metody u textů z odborné literatury zabývající se řády a kongregacemi. Pokusím se vystihnout okolnosti vzniku řádu a jeho duchovní podstatu. Tu budu hledat především v životě zakladatele řádu Františka z Assisi, jenž dal řeholi jasné atributy - chudobu, pokoru a milosrdenství.

Dalším tématem textu bude deskriptivní rozbor plánů komunistické strany a metod státních orgánů, s jejichž pomocí bylo dosaženo zrušení konventů a internace duchovních. V kapitole o chebských františkánech budu čerpat převážně z literatury vztahující se přímo k Chebu nebo z regionálních zdrojů. Zde budu popisovat příchod minoritů do města ve 13. století, osudy řeholníků a jejich život ve městě v průběhu sedmi století. Poukáži na významnou stavbu konventu, jenž procházel mnohými architektonickými změnami. Nejpodstatnější část práce budu věnovat popisu událostí z Chebu v roce 1950, kdy byli mniši deportováni a klášter byl zabrán státní mocí. Chtěl bych objasnit, jaký průběh měl odsun řeholníků a jakým způsobem bylo naloženo s majetkem řádu. Ke studiu těchto informací využiji archivní a dobové záznamy ve Státním okresním archivu Cheb.

Na závěr bych chtěl poděkovat vedoucí práce Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové CSc. za příjemnou a ochotnou spolupráci, pracovníci chebského archivu Mgr. Haně Knetlové za výraznou pomoc a ochotu při hledání dobových pramenů a kastelánovi chebského hradu PhDr. Tomáši Dostálovi za cenné historické informace a podněty.

2 ŘÁD FRANTIŠKÁNŮ (O. F. M.)

„*Ordo Fratrum Minorum, Fratres Minores Franciscani, Ordo Minorum de observantia reformatorum, Ordo Fratrum minorum regularis observantiae, Ordo Minorum S. Francisci Seraphici Reformatorum, Fratres Minores S. Francisci regularis observantiae, Fratres Minores ab Unione Leoniana, Ordine Francescano Frati Minori, L'Ordine dei Frati Minori, Franciscan Order, Řád menších bratří – františkánů, Menší bratři Leoninské unie, serafínští bratři, šedí bratři. Řídí se řeholí sv. Františka. Jeho patrony jsou Panna Maria, sv. František z Assisi, sv. Antonín Paduánský, sv. Bonaventura, sv. František ze Solana (patron františkánských misii), a dále: sv. Bernardin Sienský, sv. Jan Kapistrán, sv. Jakub z Marky a sv. Didak z Alkaly (patroni observantů), sv. Petr z Alcantary a sv. Paschal Baylon (patroni diskalceátů) a sv. Leonard z Poto Mauricio (patron reformátů). Heslem řádu je „PAX ET BONUM“ (mír a dobro).“¹*

Základním charakteristickým znakem františkánské spirituality je život v chudobě a poslušnosti, co nejdříve podle evangelia. Přísné dodržování řehole sv. Františka *sine glosa*, tj. bez výkladů a dodatků, je nezpochybnitelným pravidlem každého františkána. Z podstaty Kristovy chudoby, které se snaží maximálně přiblížit, odmítají hromadění či držení jakéhokoli majetku. V minulosti bylo zakázáno přijímání almužen v podobě peněz, čehož důsledkem byla i absence pokladniček v kostelích řádu. Finanční hospodaření konventů měly na starosti světské osoby a stejně tak i majetek formálně vlastnil Svatý stolec. Oproštění od těchto světských záležitostí žijí františkáni jen díky práci a vyžebnaným milodarům. Až do reform císaře Josefa II. byli františkáni velmi rozšířeným řádem a nacházeli jsme je v každé provincii a u každého konventu. Vedle jejich kněžské činnosti jim náleželo i udílení odpustků. Byly jim umožněny i pohřby v příslušných chrámech, a to včetně rodinných příslušníků.²

1 BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2006, s. 227.

2 Tamtéž s. 227.

Se spiritualitou františkánů je spojen pojem *fraternita*³. Ta je ovšem chápána odlišně od jiných řeholních řádů. Nezahrnuje totiž jen františkány, nýbrž všechny bratry, kteří se obrací k Bohu a k odkazu Ježíše Krista.

Základní modlitbou řádu je tzv. františkánský růženec⁴. Původně jej tvořilo sedmdesát dva Zdravasů, jakožto odkaz na dožitých sedmdesát dva let Panny Marie, které ale nikdy nebyly v Bibli ani v odborné historii doloženy. O jakousi tehdejší propagaci se nejvíce zasloužil svatý Bernardin ze Sieny, jehož *cingulum*⁵ neustále zdobil sedmiradostný růženec.⁶

Řádová spiritualita, která vychází z chudoby a prostoty, je patrná i na stavbách, které františkánům poskytovaly zázemí pro ubytování i pro pastorační činnost. Až do 15. století byly klášterní budovy dislokovány spíše na okrajích měst, a tak bylo možné nezastavěné pozemky využívat jako velké přilehlé zahrady. V městských zástavbách byly řádové stavby neokázalé a stísněné. Většinou chybějí i věže, a pokud jsou, pak se tyčí až za průčelím chrámu. Cely řádových bratří byly větších rozměrů a vytápěné, i když v počátcích vždy po dvou celách jedněmi kamny. Pro kvardiána⁷ pak byla většinou vyhraněna největší místnost v nároží kláštera.⁸

Řád není vyhraněn pro nějakou konkrétní činnost. Slovo Boží zvěstuje doma i v zahraničí pomocí misíí, je aktivní v kázání a ve vykonávání exercicií⁹. Výsadou řádu je světit křížové cesty. Všeobecně lze říci, že činnost františkánů je vždy spjata s aktuálními potřebami prostředí, ve kterém se nacházejí. Ať už jsou to nemocnice, věznice, či duchovní správa.¹⁰

Vstoupit do řádu františkánů nebylo jednoduchou záležitostí. Každý kandidát musel prokázat, že dokáže žít v chudobě a čistotě podle evangelia a že je schopen sdílet řeholi ve stejně smýšlející komunitě. Jako postulát¹¹ tak tráví ve společenství přibližně dvanáct měsíců. Po této době čeká kandidáta další rok noviciátu, který završí zkouškami „*dočasných*“

3 „Přestože františkánská *fraternita* je v podstatě něco velmi prostého, není tak jednoduché ji popsat několika slovy. Pokusím se poukázat na rozdíl mezi termínem *komunita* a *fraternita*. *Komunita* vychází z toho, co má být společné (např. společná modlitba, vlastnictví, činnost, místo), kdežto *fraternita* staví na vztazích, tedy na osobním obrácení k Bohu i bližnímu, a to bez ohledu na vnější podmínky, v nichž se dané společenství nachází.“ Pospíšilová, Ludmila OSF., Sekulární františkánský řád [online]. 14. 2. 2002 [citace 2017-03-05]. Dostupné z : <http://www.sfr.cz/clanek.aspx?a=1399>.

4 Podle irského řádového historika P. Lukáše Waddinga vznikl roku 1422. BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2006, s. 228.

5 šňůra nebo širší šerpa se stuhou nebo šňůrou, jíž je převázáno dlouhé liturgické roucho. Tamtéž s. 468.

6 Tamtéž, s. 228.

7 představený františkánských nebo kapucínských klášterů. Tamtéž s. 469.

8 Tamtéž s. 228.

9 duchovní cvičení (rozjímání o náboženských otázkách. Tamtéž s. 468.

10 Tamtéž s. 228.

11 žadatel o přijetí do řádu nebo na obsazení určitého úřadu. Tamtéž s. 470.

slibů. Tyto se konají v průběhu tří až šesti, maximálně devíti let. Po překonání tohoto období a po složení „*doživotních*“ slibů je novic přijat za řádového bratra.¹²

Znak řádu tvoří stříbrný latinský kříž, jenž je zasazen do stříbrných oblaků a za nímž září zlaté paprsky. Pod patou kříže se křížují dvě paže - pravá zadní, která je oděna do rukávu řeholního roucha hnědé barvy, patří sv. Františkovi z Assisi, levá přední bez oděvu pak patří Ježíši Kristu. Obě dlaně směřují ven a na obou jsou patrna červená stigmata. Stejně tak celý podklad znaku je červené barvy.¹³

Oděv řádu tvoří hábit tmavohnědé barvy s kapucí. Kolem pasu se nosí bílé provazové cingulum (což bylo demonstrací chudoby), opatřeno třemi uzly (které symbolizují trojí slib, jimiž jsou chudoba, čistota a poslušnost). Kněžské roucho nezdobí kolárek a kněží nenosí biret. Až do konce roku 1685 tvořily řádové obutí dřeváky. Výnosem českého provinciála bylo od 1. 1. 1686 povoleno nosit kožené sandály. V dnešní době již hábit, sedminásobný růženec ani sandály povinnou výbavu oděvu netvoří.¹⁴

V čele řádu stojí generální ministr (*Minister generalis totius Ordinis S. Francisci*). Dříve byla tato hodnost volena doživotně, v současnosti jde zpravidla o šestileté funkční období. Jemu je nejbližší okruh dvanácti generálních definitorů¹⁵. Tito jsou představiteli dvanácti jazykových a regionálních obvodů (*circumscriptionis*) a tvoří generální definitorium (poradní orgán generálního ministra). Hlavní sídlo řádu je v Římě na Via S. Maria Mediatrice 25, 00165 Roma, Italia.¹⁶

Nejvyšším představitelem provincie je provinciální ministr (*Minister provincialis*), který má své provinciální definitorium. Tento úřad je volený každé tři roky a v mezidobí, kdy není post obsazen, se scházejí pouze provinciální kongregace.

Představeným konventu¹⁷ je kvardián. Superior¹⁸ nebo praeses¹⁹ je pak pověřen vedením menších řeholních domů, jakými jsou rezidence či hospice.

Jednou z povinností, která se v konventu konala, byla tzv. „*capitulum culparum*“ (kapitula vin). Sbor řeholníků při ní řešil prohřešky řádových bratří. Kvardián měl právo udělit trest v podobě mytí nádobí, podlah, odnětí privilegií, nařízení mlčení nebo povinnost se

12 BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2006, s. 228.

13 Tamtéž s. 228.

14 Tamtéž s. 229.

15 osoba, jíž je svěřen nějaký úřad, zvláště dozorčí v řádech a kongregacích nastálo. Tamtéž s. 468.

16 Tamtéž s. 229.

17 shromáždění mnichů jednoho kláštera; budova, v níž se tato shromáždění konají. Tamtéž s. 469.

18 vyšší řeholní představený konventu, koleje, popř. řádového okrsku. Tamtéž s. 470.

19 správce, předseda, řídící, ochránce. Tamtéž s. 470.

veřejně před bratry mrskat důtkami. Zde však jeho pravomoc končila. Nejvyšším trestem uvnitř řádu bylo vyloučení, které ale už nebylo v kompetenci kvardiána.²⁰

20 BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2006, s. 227-229.

3 SV. FRANTIŠEK Z ASSISI

„František vždy miloval skřivany a rád je pozoroval. Bratři, kteří mu byli nejbližší, vzpomínali, že často říkával: »Bratr skřivan má kapuci jako řeholník. Je to pokorný ptáček, chodí sem a tam a vybírá zrníčka. A i když najde zrno v hnoji, vytáhne ho a sezobne. A svým letem chválí Pána, stejně jako dobří řeholníci, kteří majíce v opovržení věci světské, žijí tak již v nebi. Skřivánkův šat, jeho peří, je barvy země. Dává tak příklad řeholníkům, aby nevyhledávali elegantní šaty z jemných látek, ale vybledlé, jako je země.« Tak se skřivan, častý host v trubadúrských písních, které František tak miloval ve svém mládí a které v jistém smyslu nepřestal milovat po celý život, stal příkladem chudoby a pokory, vzorem, jak je možno zpěvem chválit Pána a radostně chodit po žebrotě. V tomto duchu učil František i své následovníky číst ve velké knize přírody a nacházet v ní poučení. Proto také mezi všemi tvory nejvíce miloval ptáky, připomínající mu anděly, které považoval za tvory nejbližší Bohu. Ptáci také pro něho byli vzorem absolutní chudoby a neméně absolutní důvěry v Pána: »Pohleďte na ptáky v povětrí. Nesejí ani nežnou ani neshromažďují do stodol, a váš nebeský Otec je živí.«²¹

František z Assisi, původním jménem Giovanni Battista, se pravděpodobně narodil mezi lety 1181-82 v rodině bohatého obchodníka v italském městě Assisi.²² To se rozkládalo mezi Apeninami, Etrurií a Římem na velice výhodném místě, jelikož se kolem něj vinula silnice *Via Francigena*, jíž putovali poutníci i obchodníci přes Toskánsko až do Říma. Z obchodního hlediska byla ještě důležitější trasa, která vedla od tyrhénského přístavu v Pise přes Florencii a končila na pobřeží Jaderského moře.²³

„Františkovo dětství je pro nás ztraceno a na rozdíl od dětství Ježíšova neexistují žádné apokryfy, které by nám je, jakkoli způsobem nejistým a pochybným, přiblížily. A přece se všichni Františkovi životopisci s větší či menší pozorností obraceli k onomu tichu a temnotě, které obklopují roky Františkova dětství a raného mládí, roky, o nichž nemáme spolehlivé zprávy, ale které jsou přitom rozhodující, neboť právě v nich se postupně, krok za krokem formoval charakter člověka, který měl celému světu ukázat způsob, jak naslouchat Kristu a jak podle Krista žít.«²⁴

21 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. Přeložil Vítězslav PAVLÍK. Praha: Vyšehrad, 1998. s. 12.

22 JEŽKOVÁ, Alena. *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*. Praha: Práh, 2013. s. 265.

23 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. Přeložil Vítězslav PAVLÍK. Praha: Vyšehrad, 1998. s. 28-29.

24 Tamtéž s. 28.

Aktivní náplní života mladého muže, pocházejícího ze zámožné rodiny, bylo získání cti na válečném poli, a tak se jako voják účastnil mnoha bitev. Naposledy roku 1202, kdy se účastnil války proti Perugii, která však skončila pro Assisi nezdarem. I přes nadšení, se kterým do válek vstupoval, se ale brzy v mysli tohoto ambiciózního mladíka udála zásadní změna.²⁵

František se po prohraném tažení dostává spolu s ostatními druhy do perugijského zajetí. Přestože se mu dostává výsad, odpovídajících jeho zámožnému původu a vidině bohatého výkupného, ve kterou jeho věznitelé věřili, musí odolávat trýznivé atmosféře žaláře. V této žalostné situaci se stará nejen o sebe, ale i o své vězňené spolubojovníky, které se snaží rozveselit zpíváním písní a žertováním. Lze si představit, že tak činil s velkým sebezapřením a přetvářkou, předstíraje veselí. Přesto je tato přátelská atmosféra mezi vězňenými kalena jedním rytířem, který měl tak komplikovanou povahu, že se ho ostatní raději stranili. I tak se k němu František snažil chovat přátelsky a jít příkladem ostatním. Snad díky těmto zkušenostem pochopil, že jednota a soudržnost jsou důležitým psychologickým faktorem v překonání strádání v nelidských podmínkách, které v žalářích panovaly. Nebo šlo o vrozenou dobrotu a soucit? Ať už bylo příčinou jedno nebo druhé, Františkovi se podařilo navodit v cele slavnostní atmosféru a přimět k tomu i ostatní.²⁶

V roce 1203 byl uzavřen mír a zajatci byli propuštěni. František se vrací domů, kde však prodělává dlouhou nemoc, snad jako následek vězeňských útrap. Po tomto období, které spolu s rekonvalescencí trvalo téměř rok, si opět užívá mládeneckého života plného veselí a hostin. Roku 1204 se ve Františkovi opět probouzejí ambice stát se slavným rytířem, a to díky vyhlášení další křížové výpravy, tentokrát do Apulie. František získal pro účast v tažení i podporu svého otce. Nakonec se rytířských ostruh nedočkal. Z křížové výpravy sešlo a dodnes není jisté, zda by se jí v té době bojechtivý mladík František vůbec zúčastnil, jelikož právě v tomto období dochází k přelomu v jeho myšlení²⁷

„Starý lék, ale také nová zkouška, pro něho i pro jeho přátele. Znovu slavnost, snad ještě okázalejší než ty předešlé. Ještě jednou přicházejí přátelé, aby ho ujistili o svých sympatiích, o své náklonnosti, o své důvěře. Snad aby ho vyzkoušeli, ho znovu zvolí svým pánem a on dá vystrojit velkolepou hostinu. Po večeři všichni společně vyjdou do městských uliček ponořených do temnoty. Noc plná vůní, bylo to na jaře roku 1205, se naplní zpěvem a

25 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. Přeložil Vítězslav PAVLÍK. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 39-40.

26 Tamtéž s. 59-60.

27 Tamtéž s. 60-61.

*smíchem. František jde pár kroků za ostatními, sám, v ruce svírá šaškovské žezlo krále hostiny. Tyto hry ho zřejmě příliš nebaví, už poznal pot a krev bitvy, zná strach a hořkou pachut' porážky, ještě ho možná pálí ponížení zajetí, noci strávené v horečkách na vězeňské slámě, tělo pokousané od parazitů, vzpomínka na opuchlé rty, hledající misku s vodou, kterou krutý žalářník nechal schválně prázdnou. A nyní poznává i onu hořkost nemožnosti návratu k večerům stráveným s přáteli z někdejších dob, falešné veselí starých gest a obvyklých vtípků, bezmocný pocit kapitulace tváří v tvář času, který plyne a všechno proměňuje, i nás samé, i to, co nejvíc milujeme.*²⁸

V tomto období začíná drama Františkovy osobnosti, která se zmítá mezi projevy velkomyslnosti, nadšení, neklidu, nejistoty a neuspokojenosti. Dokonce ani víra mu neposkytuje potřebnou útěchu. Ještě větší obavy pociťuje při setkání s ubohými a nemocnými v ulicích Assisi. Již v mládí se snažil pohledům na tato utrpení vyhýbat, a pokud s nimi musel být přece jen konfrontován, snažil se pocit bázně a odporu vykoupit štědrými milodary. Tak si tento do sebe zahleděný mladík, jenž se dá bez nadsázky považovat za člena místní zlaté mládeže, náhle uvědomuje, že doposud poznaný radostný, dobrodružný a zhýralý život je i temný a krutý. Nejvíce na něj doléhá žalostná situace malomocných. Vnímá jejich bezvýchodný osud, kterým je trýznivé umírání provázené bolestí a zápachem rozkládajícího těla. Jejich ponížení je umocněno vykázáním až na samý okraj společnosti, kde je jejich jediným úkolem zemřít a neobtěžovat svým zbídačením zdravé. Ve 13. století se malomocenství nepovažovalo pouze za nemoc těla, ale i duše, jež je zachvácená a trhána na kusy. Dokonce byla tato nemoc považována za hřích. A tak byli tito nemocní bez nároku na odpuštění považováni za hanbu, kterou je nutno skrýt a odstranit z blízkosti lidských obydlí. Malomocní byli nuceni nosit černý nebo hnědý háv z hrubé látky, jenž musel být označen viditelným žlutým nebo červeným znakem. K ještě výraznějšímu rozpoznání nemocných sloužily zvonečky a dřevěné řehtačky, kterými dávali najevo zdravým svou přítomnost. Ti se pak mohli setkání s malomocnými vyhnout. Snahou bylo tyto vyvržence soustředit do tzv. *lazaretů*, což však nebyly v žádném případě nějaké nemocnice, ale pouze ohraničené pozemky na okrajích měst, kde se malomocní, čekající na smrt, živilí pouze z milodarů. V okolí Assisi se nacházelo několik takových leprosarií.²⁹

František pracuje v otcově obchodě, ale stále čeká na znamení. Po neuskutečněném tažení do Apulie se roku 1205 vydává na běžnou pouť do Říma. Tam se odehrává první větší

28 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. Přeložil Vítězslav PAVLÍK. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 63-64.

29 Tamtéž s. 64-66.

událost, která svědčila o konverzi mladíka, jenž si dosud užíval spíše pouze radováněk. Když viděl, jak poutníci, přicházející do baziliky svatého Petra, šetří svými milodary u jeho hrobu, v rozčilení do něj vhodil všechny své peníze. Později si na schodišti jednoho velkého kostela vyměnil šaty s náhodným žebrákem a začal žebrat.³⁰

Téhož roku proběhlo setkání s malomocným, když se František nedaleko Assisi projížděl na koni. V tu chvíli stál tváří v tvář největší hrůze, již se od dětství tolik vyhýbal a které se tolik bál. Bojoval se svým sebezapřením, zda obrátit koně a prchnout, jako to už tolikrát předtím udělal, a tím nešťastníka ještě víc ponížít, nebo se zachovat jako rytíř, kterým se vždy snažil být, a utkat se se svým strachem? Pokud se měl stát opravdovým rytířem Kristovým, musel bojovat sám se sebou, jelikož nepřítel nestál před ním, ale byl přímo v něm. Musel porazit svůj vlastní strach, který měl z pohledu na rozkládající se těla, jejich zápachu a z utrpení nemocných. František sesedl z koně, přistoupil k malomocnému, objal ho, políbil a obdaroval penězi.³¹

„Je snadné přejít na druhou stranu. František je blízko toho, aby ztratil ten život, který zbožňoval a který ho nyní již nedokáže ani nadchnout ani uspokojit. Stačilo, aby ho odhodil, aby ho nechal za zády jako obnošený plášť, a hle, znovu ho našel, nádherný a zářící jako perla, které, jak je psáno, je podobné království nebeské.“³²

Lze říci, že tímto políbením na nemocí zdeformovanou tvář člověka, tímto vítězstvím nad sebou samým, dokončil František svou konverzi³³, opustil svůj dosavadní život a začal kráčet ve šlépějích Ježíše Krista.³⁴

Další projevy Františkova obráceného života k Ježíši jsou velmi dramatické. Například jednoho dne z ničeho nic nakládá otcovy drahé látky na koně a odjíždí do Foligna, kde zboží včetně koně prodává. Váček s utrženými penězi pak tajně vhazuje do okna pobořeného kostela svatého Damiána. Poté se uchyluje do samoty poblíž kostela, kde začne žít poustevnickým životem. Dokonce se schovává před otcem, který ho tam přichází hledat.³⁵

Po nějaké době strávené v úkrytu v lesích se František vrací do města. Není divu, že ho místní chlupci zasypávají kamením, jelikož ho považují za blázna, když ho vidí špinavého a otrhaného. Synovu ztrátu cti a důstojnosti otec nedokáže unést, a tak plný hněvu a zoufalství

30 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. Přeložil Vítězslav PAVLÍK. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 66-67.

31 Tamtéž s. 67-68.

32 Tamtéž s. 68.

33 Nové seřazení hodnot „Conversio“. Tamtéž s. 69.

34 Tamtéž s. 69.

35 Tamtéž s. 75-76.

přivazuje doma Františka na řetěz. Matka se však nad synem slituje a nechá ho utéct. Ten se tak opět uchyluje k asketickému životu poustevníka.³⁶

Další epizoda popisuje, jak před vzteky brunátným otcem, před celou rodinou, biskupem a celým doprovodem František postupně odkládá své svršky až do chvíle, kdy zůstává nahý a praví: „*Do této chvíle jsem tě nazýval svým otcem na této zemi, nyní mohu s jistotou říci »Otče náš, jenž jsi na nebesích...«*“ Po těchto slovech ho biskup Guido zahaluje do svého pláště a tím mu veřejně poskytuje církevní ochranu. Od té doby se nesmí Františka nikdo dotknout, jelikož je pod ochranou nejen církve z Assisi, ale i pod ochranou církve římské.³⁷

František se do Assisi často vracel, aby zde žebrol o chleba nebo aby si v kostele sv. Damiána, kterému daroval na opravu mnoho peněz, vyprosil olej do lampy. Lze si představit, jakým posměškům a ústrkům byl František, kdysi bohatý, nyní z nejchudších, vystaven. Ani otec ho nešetřil, a když ho viděl procházet ulicemi špinavého, hladového a v otrhaných šatech, častoval ho nadávkami nejhrubšího zrna. „*V každé z nich však muselo být tolik lásky, kolik by nebylo v tisíci pohlazeních.*“³⁸

Jelikož František ví, že církev nemá ráda toulavé kazatele, zdržuje se v okolí Assisi. Nejvíce v kostele svatého Damiána, kde dál pokračuje v opravách. Poté odchází do dalšího pobořeného kostela, a to do kostela svatého Petra v dolní části města, kde opět pracuje na restaurátorských pracích. V letech 1208 a 1209 se od Assisi nepatrně vzdálil, nějakou chvíli pracoval v kuchyni jednoho kláštera, poté odešel do Gubbia. Po celou dobu se snažil pomáhat malomocným v jejich utrpení.³⁹

František dál pobývá v okolí Assisi, žije zčásti jako poustevník, zčásti jako poutník. Ačkoli se uchyluje do samoty mimo město, nepřestává s ním být v kontaktu. A tak putuje z jedné poustevny do druhé, ale stále poblíž svého rodného města. Vzhledem k jeho způsobu života je František uznáván více jako poustevník, čemuž odpovídal i jeho šat, který se skládal z pláště, koženého pásku kolem boků, sandálů a hole. Neustále usiloval o to, aby přemohl své tělo. Vyčítal si například, že prosté jídlo, které dostává v kostele svatého Damiána, je přepychem, když nepochází z almužny. Proto se vydával s miskou mezi lidi, aby od nich dostával zbytky jídel, které se pak učil s radostí jíst.⁴⁰

36 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. Přeložil Vítězslav PAVLÍK. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 80.

37 Tamtéž s. 81.

38 Tamtéž s. 82.

39 Tamtéž s. 85.

40 Tamtéž s. 86-87.

František ve svém přesvědčení o absolutní chudobě jako jediné správné cestě ke Kristu nezůstal osamocen. Prvním následovníkem byl vážený občan Assisi Bernard Quintavalle, který měl pocit, že si dostatečně užil požitků na tomto světě a že nadešel čas vrátit je tomu, kdo mu je poskytl. Jednoho rána se spolu vydali do jednoho kostelíku do města a při četbě evangelia došli v textu na tato slova: „*Chceš-li být dokonalý, jdi, prodej co máš, a rozdej chudým.*“ „*Neber si s sebou nic na cestu.*“ „*Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe.*“ Nebylo jiné cesty, jakou se mají vydat. František v tom vidí jasný důkaz, že jde o Boží poselství, a dodává: „*Sám Nejvyšší mi sdělil, že mám žít po vzoru svatého evangelia.*“⁴¹

Na základě tohoto poselství a jasném rozhodnutí v jakém duchu bude František žít souvisel i charakter jeho oděvu. Pokud bychom chtěli hovořit o františkánském oblečení, to procházelo v průběhu let existence řádu několika variantami. U Františkova roucha hovoříme o šatu zvaném *sagum* (odtud slovo „*saió*“, kutna). Šlo o jednoduchou košili, jež sahala do půli lýtek, v pase převázána jednoduchým provazem, který byl symbolem pokání a neodporoval evangeliu nepřepásávat se. Látka košile musela být z levné nečesané a nebarvené vlny. František se snažil tímto novým rouchem oddělit a odlišit od své poustevnické minulosti. Poustevníkům se totiž i přes jejich chudobu dostávalo určité úcty a privilegovanosti ve společnosti. Odmítal jakékoliv postavení či uznání. Také střih kutny byl symbolický a měl tvar kříže či spíše Františkova kříže ve tvaru *Tau*⁴², což mělo udržovat démony v dostatečné vzdálenosti. Nový oděv měl působit tak chudě, aby nemohl vzbuzovat závist, a byl hrubý, aby umrtvoval tělo. Bylo nařízeno se kutnou buď přikrývat, nebo v ní přímo spát. Sundavala se

41 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. Přeložil Vítězslav PAVLÍK. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 88-89.

42 „*Písmeno Tau se objevuje v biblické knize proroka Ezechiela, kde jsou jím označeni ti, které Bůh zvláště chrání: „Projdi středem města, středem Jeruzaléma, a označ znamením (tav) na čele muže, kteří vzdychají a sténají nad všemi ohavnostmi, které se v něm páchají.“ (Ez 9,4) Ve stejném smyslu jsou v knize Zjevení apoštola Jana ochráněni ti, kdo nesou na čele znamení (Zj 7,3). Křesťané v prvních staletích také používali symbol písmene T. Jako poslední písmeno hebrejské abecedy (tav) jim tento znak připomínal Kristova slova „Já jsem Alfa i Omega, počátek i konec.“ Pro svůj tvar však značil také kříž Ježíše Krista. Svatý František z Assisi propojoval významy tohoto symbolu. Tau bylo pro něj symbolem obrácení a pokání. „Je to znamení kajícího života obnoveného v Kristu,“ řekl v jednom kázání za přítomnosti Františka papež Inocenc III. Pro světce z Assisi bylo také Tau Kristovým křížem, který jej provázel v celém životě. Na kříži ukázal Pán veškerou lásku. Ukřížovanému dal proto František celé své srdce. Zároveň si byl světec vědom, že Ježíšův kříž přinesl ochranu, spásu, záchranu. „Touto pečeti se podepisoval, kdykoliv z nutnosti nebo z lásky posílal nějaký svůj dopis,“ píše o světci z Assisi jeho životopisec. A svatý Bonaventura: „Toto znamení totiž Boží muž velmi ctil a miloval. Ve svých povzbuzeních je velmi doporučoval; když jednou ve své dobrotě napsal vlastnoručně krátký dopis, podepsal jej tímto znamením. Celá jeho tužba se podle slov proroka nesla k tomu, aby čelo trpících a smutných poznačil písmenem Tau – že se totiž opravdově obrátili ke Kristu.“ Pro františkánskou rodinu je tedy Tau dědictvím získaným přímo od sv. Františka. Být označen Tau znamená touhu obrátit se a chtít se připodobnit Kristu.“ CO ZNAMENÁ FRANTIŠKÁNSKÝ KŘÍŽ VE TVARU PÍSMENE T? [online]. 19. 6. 2016 citace [2017-04-03]. Dostupné z: <http://www.ofm.cz/2016/06/19/co-znamena-frantiskansky-krizek-ve-tvaru-pismene-t/>.*

přes hlavu a svlékat ji bylo možno jen v ojedinělých případech, jako například za účelem vyklepání parazitů. Pod hávem bylo povoleno nosit kalhoty. Mít více kuten bylo zakázáno, a tak se potrhaná musela opravovat hrubými stehy a z obou stran viditelnými záplatami. Poslední odlišností byla absence jakékoli obuvi, jako znaku pokání a absolutní chudoby.⁴³

Ostatní příznivci Františkovy oddanosti chudobě a evangeliu na sebe nenechali dlouho čekat a začali se k němu přidávat. Vznikalo nové společenství, které se odklonilo od poustevnictví a vydalo se cestou pokání. Na jídlo si vydělávalo těžkou prací, opravovalo poškozené kostely, pomáhalo malomocným a dál chodilo za almužnou. Ačkoli šlo o velmi různorodou směsici kněží i laiků, osob více či méně významných, šlo o pospolitou skupinu stejného vyznání, z církevního pohledu o tzv. bratrstvo *fraternitas*. Všichni se v dobré víře a dobrovolně vzdali svých výsostných postavení ve společnosti a odsunuli se na její okraj. Neměli v úmyslu reformovat církve ani kázat o morálce, šlo jim pouze o co nejvěrnější a o co bezprostřednější následování evangelia bez svázanosti teologické či koncepční. Zdálo se, že to bylo přesně to, co svět požadoval, ale co zatím neposkytoval.⁴⁴

43 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. Přeložil Vítězslav PAVLÍK. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 89-90.

44 Tamtéž s. 90-91.

4 FRANTIŠKÁNI V CHEBU

4.1 Počátky minoritů v Chebu

Příchod minoritů do Chebu se datuje k polovině 13. století. Usídlili se v jižní části města u městských hradeb. Archeologický výzkum zde odhalil obydlí (zemnici) pocházející z počátku 13. století.⁴⁵ První písemná zpráva o příchodu minoritů do Chebu se pojí s rokem 1247, kdy je uveden kvardián Eberhard jakožto představený řádu.⁴⁶ Jiné prameny hovoří dokonce o době ještě před tímto rokem, kdy je zmiňováno jeho jméno.⁴⁷ Dokument ze dne 3. 10. 1247, ve kterém mělo být údajně kvardiánovo jméno uvedeno v souvislosti se svědectvím ve sporu o statky mezi Oldřichem, opatem kláštera sv. Jimrama v Řezně, a valdsaským opatem, byl ve skutečnosti opisem předmětné listiny, kterou až koncem 13. století zmiňovaný Eberhard spolu s komturem řádu německých rytířů v Chebu ověřil.⁴⁸ Ačkoli není jisté, ve kterém roce byl minoritský klášter založen, lze ze zmínek o bratru Eberhardovi usuzovat, že to bylo před rokem 1247.⁴⁹ Jeho zakladateli byli šlechtici Honnigar ze Seebergu a Hecht z Podhradu. V roce 1256 byl klášter dostavěn a ještě téhož roku se v nově vybudovaných prostorách zdržuje biskup z Řezna. V roce 1270 však město Cheb zachvátil mohutný požár, při němž shořely obě románské stavby - klášter i kostel minoritů.⁵⁰ Mezi lidské oběti patřilo i pět řeholníků, kteří našli v troskách budov svou smrt.⁵¹

45 DITTERTOVÁ, Eva, DOSTÁL, Tomáš. *Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje 2006*. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, 2007, s. 34.

46 BOHÁČ, Jaromír. *Cheb - město*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 1999, s. 56.

47 ŠAMÁNKOVÁ, Eva. *CHEB*. Praha: Odeon, 1974, s. 32.

48 DITTERTOVÁ, Eva, DOSTÁL, Tomáš. *Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje 2006*. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, 2007, s. 34-35.

49 DOSTÁL, Tomáš. *Středověké řády a kongregace: Sakrální stavby ve správě města Chebu*. Cheb: HB PRINT, Cheb, 2017, s. 24 .

50 BOHÁČ, Jaromír. *Cheb - město*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 1999, s. 56.

51 DITTERTOVÁ, Eva, DOSTÁL, Tomáš. *Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje 2006*. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, 2007, s. 35.

4.2 Františkánský klášter a kostel v Chebu

Z vyhořelých trosk začali s novou výstavbou kláštera a kostela jejich původní zakladatelé za podpory *biskupa Jana z Gurku*, jenž k obnově přispěl výnosem z udílení odpustků. Z latinského nápisu v kostele a jeho opisu v městském archivu se dovídáme o vysvěcení nově vybudovaného kostela v roce 1285 řezeňským *biskupem Jindřichem*.⁵² Na tomto slavnostním aktu, při kterém byl kostel vysvěcen ve jménu *Zvěstování Panny Marie*, byl spolu s dalšími vysokými církevními a šlechtickými představiteli přítomen i samotný král Rudolf Habsburský. Již čtyři dny poté, 30. ledna 1285, se v kostele konala další významná událost, a to svatba českého krále Václava II. a Rudolfovy dcery Gutty. Dostavba kostela i kláštera probíhala ještě v letech 1286-1374, kdy se dostavovala křížová chodba, věž mezi lodí a jižní stěnou chóru⁵³ a refektář⁵⁴.

Nejen těmito slavnými událostmi, ale i svým výjimečným gotickým slohem se chebský františkánský kostel řadí mezi vzácné stavby 2. poloviny 13. století.⁵⁵

4.3 Sv. Jan Kapistrán

Významnou osobností v dějinách chebských františkánů a františkánů obecně, byl sv. Jan Kapistrán⁵⁶, který v tamním klášteře působil od 3. prosince 1451.⁵⁷ Délka jeho pobytu v chebském konventu spadá do zimního období 1451 až 1452.⁵⁸ Byl zakladatelem českého observantského vikariátu⁵⁹, jemuž papež Mikuláš V. vydanou bulou *Inter*

52 ŠAMÁNKOVÁ, Eva. *CHEB*. Praha: Odeon, 1974. s. 37.

53 presbytář čili kněžiště, část kostela vyhrazená kněžstvu v klášterním kostele, JEŽKOVÁ, Alena. *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*. Praha: Práh, 2013, s. 434.

54 klášterní jídelna, Tamtéž s. 437.

55 BOHÁČ, Jaromír. *Cheb - město*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 1999, s. 56.

56 „Jan Kapistrán (1386-1456) byl františkánský mnich italského původu, člen řádu minoritů a misionář. Byl původně advokát, později se stal významným kazatelem své doby s přízviskem „apoštol Evropy“. Roku 1451 začal své misijní poslání na Moravě s cílem zapůsobit na lidové vrstvy obyvatelstva a odvrátit je od myšlenek husitství. Úspěšně kázal ve velkých městech, v Brně, Olomouci, v Českém Krumlově i Chebu. Jeho přičiněním vznikly první františkánské konventy v Čechách. Jako světec je patronem právníků.“ JEŽKOVÁ, Alena. *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*. Praha: Práh, 2013, s. 267.

57 BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2006, s. 282.

58 HLAVÁČEK, Petr. *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*. Praha: Academia, 2005, s. 52.

59 Úřad vikáře; církevní správní obvod, část diecéze. Tamtéž, s. 470.

ecclesiasticos dne 14. října 1449 umožnil založit dvacet nových observantských klášterů. Dne 6. března 1452 vydává papež Mikuláš V. další bulu, již zřizoval nový observantský vikariát („*vicaria Austriae et Bohemiae*“), který se vztahoval na všechny kláštery v Rakousku, Štýrsku, v Čechách a na Moravě, které sv. Jan Kapistrán založil. Později se součástí vikariátu staly i kláštery ve Slezsku, Polsku a Rusku (tj. Litevsku).⁶⁰

V roce 1451 byl sv. Jan Kapistrán papežem vyslán do Čech na misijní výpravu, aby se pokusil obrátit vzbouřené husity. Jeho činnost zde měla zásadní vliv na rozšíření přísné observance.⁶¹ V té době mu bylo již 65 let a jeho mise krom Čech zahrnovala i Moravu, Uhry, Německo, Slezsko a Polsko. Na této cestě byl doprovázen dvanácti řádovými bratry, z čehož sedm bylo kněží a pět laiků, kteří se starali o zázemí. Při bohoslužbách byla vždy latinská kázání překládána do národního jazyka země, ve které Jan Kapistrán působil. Jeho kázání měla veliký účinek už tím, že byla doprovázena mnohými zázraky, jakými bylo uzdravení hluchých, němých, chromých a slepých. Jeho misie, jež zahrnovala vedle Chebu také Olomouc, Znojmo, Český Krumlov, Kadaň a Most, ovlivnila mnoho lidí, kteří se vzdali kališnické víry. Nejvíce lidí přesvědčil v Brně, kde jich konvertovalo několik tisíc.⁶²

Při své druhé misijní výpravě v roce 1454 se vrací do Brna, Olomouce a do Znojma, pravděpodobně navštěvuje také Opavu, Jihlavu, Tachov a Plzeň. Pouze v pověstech se hovoří o pobytu v Jindřichově Hradci, Třešti a Telči. Odhaduje se, že svým vlivem dokázal přesvědčit k odklonu od kalicha a následně vrátit církvi 16 000 obyvatel navštívených měst. Dá se usuzovat, že jich nebylo více jen díky tomu, že mu nebyl umožněn vstup do Prahy. Zemský správce Jiří z Poděbrad odmítl Kapistránovi vydat průvodní list do hlavního města království. V důsledku toho měl přístup pouze na území okrajových částí Čech a na Moravu.⁶³

Jan Kapistrán předpovídal příchod Antikrista a s ním i „*konec časů*“, což bylo hybnou silou pro podporu františkánské observance, jež měla zajistit církevními a politickými aktivitami konečné vítězství Krista na Zemi.⁶⁴ Po jeho smrti v roce 1456 se

60 HLAVÁČEK, Petr. *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*. Praha: Academia, 2005, s. 29.

61 Zachovávání obvyklých řeholních zvyklostí. JEŽKOVÁ, Alena. *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*. Praha: Práh, 2013, s. 436.

62 BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2006, s. 253-254.

63 Tamtéž s. 254.

64 HLAVÁČEK, Petr. *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*. Praha: Academia, 2005, s. 160.

stoupenci observance pokoušeli o smíření českého reformačního hnutí s Římem, avšak nakonec se vrátili k odmítání „*českého kacířství*“.⁶⁵

4.4 Temná období chebských františkánů

Ani chebským františkánům se nevyhnula temná stránka středověku, kterou byla častá obvinění z kacířství a z duchovního úpadku. Příslušníci kláštera měli patřit k zastáncům nonkonformní skupiny tzv. Wirsberských, jenž byla prošetřována inkvizicí a která hlásala brzký příchod posledního soudu, kterému bude předcházet zjevení záhadného zvěstovatele druhého příchodu Krista.⁶⁶ V roce 1466 byli dva místní řeholníci „(*P. Jan a P. Lavinus*)“ nařčeni z propadnutí učení Jana Husa a jeho kacířským bludům. Papežský nuncius Rudolf pověřil řezenského biskupa Jindřicha z Abensbergu, aby celou záležitost prošetřil. Oba obvinění se však úspěšně obhájili.⁶⁷

V polovině 16. století je zaznamenán odklon některých františkánů k luteránské víře. Tento vývoj vyvrcholil mezi lety 1592-1593, kdy byl konvent postupně opouštěn, až se vyprázdnil úplně. V roce 1603 klášter v Chebu zaplňují noví řeholníci, kteří přišli na příkaz řádového generála. Generálním ministrem je chebský klášter roku 1607 přiřazen k štrasburské provincii, jelikož původní saská provincie přestala v důsledku odchodu řeholníků existovat.⁶⁸

4.5 Obnova františkánského kláštera

Po bitvě na Bílé hoře dochází k výraznější obnově františkánského řádu v českých zemích, a tedy i v Chebu. Z roku 1630 jsou doloženy některé renesanční stavební úpravy kláštera, včetně knihovny, jejíž podoba je stejná dodnes.⁶⁹ V roce 1689 řezenský biskup Albrecht vysvěcuje nový hlavní oltář kostela a dochází i k výměně zastaralého vybavení

65 HLAVÁČEK, Petr. *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*. Praha: Academia, 2005, s. 159.

66 Tamtéž s. 148.

67 BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2006, s. 282.

68 Tamtéž s. 282.

69 VYSTYD, Luděk, KREJČÍ, Jaroslav. *Architektura Cheb a okolí*. Cheb: MIRROR PROMOTION, 2005, s. 10.

kláštera.⁷⁰ V letech 1707-1733 byla prováděna přestavba konventu již v barokním slohu. V roce 1733 klášter obývá 55 řeholníků.⁷¹ Postupně se však jejich počet snižuje, ke konci 18. století nejprve na 48 řeholníků a v roce 1792 je v konventu pouze 16 františkánů. Jejich každodenní společná modlitba se skládala z osmi částí - půlnoční (Matutinum), před svítáním (Laudes), v šest hodin ráno (Prima), dopolední v devět hodin (Tercia), polední (Sexta), odpolední ve tři hodiny (Nona) a po západu slunce (Completorium). K činnostem řeholníků chebského kláštera v 17. a 18. století, kterými si zajišťovali obživu, patřilo vedle vybírání almužen i tkaní sukna, výroba příze a svíček. Dále prodávali vlnu z naturálních dávek a vařili pivo ve vlastním pivovaru (6 440 litrů piva ročně).⁷² Pivovar i sladovna se nacházely ve dvoře kláštera.⁷³

4.6 Josefovské reformy

Za panování Josefa II. byl na základě jeho dekretu dne 23. 4. 1782 převeden konvent do české řádové provincie, aby již 29. 7. 1785. svým pozdějším dekretem klášter zrušil. Toto rozhodnutí bylo 20 kněžím a 7 laikům františkánského řádu oznámeno 29. 4. 1786. Nakonec však k úplnému zrušení nedošlo, jelikož pro setrvání františkánů v Chebu intervenovali městští konšelé, obyvatelé města i řezenský biskup, což panovník vyslyšel a dne 16. 4. 1787 svolil k návratu 20 řeholníků zpět do kláštera.⁷⁴

4.7 Chebští františkáni v 19. a v počátku 20. století

Klášter byl v roce 1829 opět zrekonstruován a přestavěn, avšak ani to nezabránilo postupnému snižování počtu řeholníků, kterých zbylo v roce 1882 už jenom pět, z toho pouze dva kněží.⁷⁵ Konvent však stále upadal, pivovar i sladovna byly již mimo provoz,

70 DITTERTOVÁ, Eva, DOSTÁL, Tomáš. *Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje 2006*. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, 2007, s. 36.

71 BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2006, s. 282.

72 DITTERTOVÁ, Eva, DOSTÁL, Tomáš. *Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje 2006*. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, 2007, s. 36.

73 BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2006, s. 283.

74 Tamtéž s. 283.

75 Tamtéž s. 283.

varhany potřebovaly nutnou opravu. Františkáni se snažili zachránit alespoň knihovnu, které si velmi vážili, a tak ji v roce 1920 přestěhovali do více vyhovujících prostor, kde byl dřív refektář. Ačkoli ve dvoupatrové klášterní budově bylo 20 cel řeholníků a 30 dalších místností, žilo zde v té době již pouze šest františkánů (3 kněží a 3 laikové).⁷⁶

76 DITTERTOVÁ, Eva, DOSTÁL, Tomáš. *Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje 2006*. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, 2007, s. 37.

5 FRANTIŠKÁNI V CHEBU 1938-1945

Po zabrání pohraničí Německem na podzim roku 1938 byli čeští řeholníci nuceni opustit františkánský klášter a přestěhovat se do kláštera v Plzni. Zadní nevyužívaný trakt objektu se v letech 1939–1940 proměnil v národopisné muzeum Chebska s nacionálním podtextem. V roce 1943 německé úřady vyvlastnily nemovitý majetek františkánů, který pak následně převedly na město Cheb.⁷⁷ Vypovídá o tom zpráva Místního národního výboru v Chebu ze dne 30. září 1946:

*„MÍSTNÍ NÁRODNÍ VÝBOR V CHEBU
V Chebu dne 30. září 1946
Pres- 23690 -1946.*

*Františkánský klášter Cheb.
Likvidace jmění v době nesvobody.*

*Věc: K číslu: 109/46 LE ze dne 31. srpna 1946.
Č.j.: 1 příloha.*

Bernímu úřadu v Chebu.

K tamnímu dotazu ve shora uvedené věci se sděluje, že likvidaci jmění klášterního řádu Františkánů v Chebu prováděl v r.1940/1941 městský úřad v Chebu. Spisy o tom částečně se zde nalézají.

K informaci připojuji opis býv.říšskoněmeckého finan.zem.ředitelství v Drážďanech ze dne 28.1.1943, z něhož mimo jiné jest patrné, že peněžní fondy a úložky kláštera propadly býv.německé říši.“⁷⁸

Dne 22. 1. 1944 byla vyvlastněna i klášterní knihovna, jež se stala součástí městského archivu, a to výnosem říšského ministerstva ze dne 22./1./ 1944 čís. I-5 300 Dr. 9/44, VIa⁷⁹. Nejcennější části knihovny a další vzácnosti byly ukryty před zničením v kryptě kostela v Libé nedaleko Chebu, kde přečkaly zbytek války až do 17. července 1945, kdy byly vráceny zpět do františkánského kláštera.⁸⁰

77 DITTERTOVÁ, Eva, DOSTÁL, Tomáš. *Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje 2006*. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, 2007, s. 37.

78 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 314, složka. č. 473, karton 86, 1945-1946: Konvent františkánů, předání knihovny a pronájem kláštera městu.

79 Tamtéž.

80 DITTERTOVÁ, Eva, DOSTÁL, Tomáš. *Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje 2006*. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, 2007, s. 37.

6 FRANTIŠKÁNI V CHEBU PO ROCE 1945

Vzhledem k poválečnému uspořádání a vysídlování německého obyvatelstva v západních Čechách se v roce 1946 začíná řešit i otázka odsunu německých františkánů. Ti poslední chebský klášter opouští 10. září 1946 a vrací se zpět do válkou zničeného Německa.

*„Zemskému národnímu výboru
V Praze.*

Věc: Františkánská provincie sv. Václava pro Čechy a Moravu.

Připojení domů provincie svato-Vojtěšské.

K čj.: I-3c – 675/12 – 45.

K shora uvedenému výnosu oznamuji, že v klášteře řádu Františkánského v Chebu není ani jednoho člena národnosti německé, ježto dne 10. září 1946 všechny osoby německé národnosti byly odsunuty do Německa.

Vedoucí úřadu:

Předseda:“⁸¹

Na jejich místa přichází čtyři noví čeští řeholníci řádu svatého Františka a představeným kláštera se stává František Tomáš Koseček. Vedle svého působení v Chebu se starali i o správu neobsazených far v okolí města a o výuku dětí náboženství ve školách na venkově.⁸²

Ke konci roku 1946 dochází v souvislosti s odsunem i na obyvatele německé národnosti, kteří našli přechodné bydliště v prostorách františkánského kláštera.

Referent Zemského národního výboru v Praze píše dopis na Okresní národní výbor v Chebu ohledně zjištění početního stavu obyvatelstva německé národnosti, které žije v klášteře františkánů:

81 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 859, karton 229: Františkánský klášter-šetření početního stavu.

82 DITTERTOVÁ, Eva, DOSTÁL, Tomáš. *Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje 2006*. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, 2007, s. 37.

„Zemský národní výbor v Praze.

Číslo: I-3c-675/12-1945.

V Praze dne 16. prosince 1946.

Okresnímu národnímu výboru
v Chebu.

Věc: Františkánská provincie sv. Václava pro Čechy a Moravu. Připojení domů z provincie svatovojtěšské.

Přílohy:

Podle výnosu ministerstva školství a osvěty z 26. listopadu 1946, č. B-206.018/46-V/3 žádám za vyšetření a oznámení nejpozději do 15. ledna 1946, kolik členů německé národnosti dosud je v klášteře řádu františkánského v Chebu a je-li možno očekávat jejich odsunutí čili nic.

Referent zemského národního výboru:

v. z. Dr. Šádek v.r.⁸³

V lednu 1947 žije v chebském klášteře 667 osob německé národnosti, z nichž téměř polovina byla nasazena na nucené práce v zemědělství. Státní úřady usilovaly o jejich vystěhování z objektu a následném odsunu do konce dubna téhož roku.⁸⁴

Velitel sboru národní bezpečnosti podává Okresnímu národnímu výboru v Chebu hlášení o početním stavu německého obyvatelstva žijícím ve františkánském klášteře:

„Sbor národní bezpečnosti Velitelství stanice Cheb

Stalingradská 10

Došlo dne 6.1. 1947.

Čís. jed. 86/47. 1. příl.

a SNB-VS- Cheb,

Horní Brána postupují.

Velitel stanice SNB:

Sbor národní bezpečnosti

Velitelství stanice Cheb, Horní Brána.

Došlo dne 8./1. 1947.

Čís. jed. 67/47. příl. 1.

83 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 859, karton 229: Františkánský klášter-šetření početního stavu.

84 DITTERTOVÁ, Eva, DOSTÁL, Tomáš. *Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje 2006*. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, 2007, s. 37.

*Cheb, dne 11. ledna 1947.
Okresní národní výbor Cheb*

Přílohy: 1.

Oznamuji, že v klášteře řádu františkánského v Chebu jest nyní celkem 667 osob německé národnosti, z čehož 291 osob jest přiděleno na zemědělských pracích. Jejich odsun jest možno očekávati as v měsíci dubnu 1947.

Velitel stanice SNB: “⁸⁵

85 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 859, karton 229: Františkánský klášter-šetření početního stavu.

7 AKCE „K“ (kláštery)

7.1 Příprava akce „K“

Dne 19. července 1949 byli na ministerstvo školství přizváni ke schůzce představení mužských řádů, aby z úst pověřených zástupců ministerstva slyšeli slova o náboženské svobodě v naší beztrždní společnosti. Je pochopitelné, že s tím zástupci řeholí odmítali souhlasit, naopak se ostře ohradili proti ideologii, která byla velmi cíleně směřována proti svobodě náboženského vyznání a víře v Boha obecně. Jednání tak skončilo nezdarem, stejně jako všechna předchozí. Není se čemu divit, když už 13. dubna 1949 byla naznačena linie postupu proti řeholním řádům na schůzi církevních pracovníků akčních výborů Národní fronty, na níž došlo k usnesení, že by měly být zabaveny klášterní budovy, a tím omezen vliv řádů. Návrh na soustředění řeholníků byl schválen již 22. srpna 1949 předsednictvem ÚV KSČ⁸⁶. O devět dní později byla vypracována předběžná zpráva o evidenci klášterů a řeholníků a Státní úřad pro věci církevní byl pověřen konáním v této záležitosti. V září 1949 začala konkrétní příprava na plánovanou akci a SÚC⁸⁷ zahájilo shromažďování informací ohledně jednotlivých klášterních budov na celém území republiky. Církevními tajemníky byla zhotovována evidence řádových objektů, jejich podrobné plány, byly pořizovány seznamy řeholníků včetně jejich kádrových posudků a byl brán v úvahu i jejich vliv na okolí, ve kterém se odvíjela jejich řeholní činnost.⁸⁸

7.2 Plán akce „K“

Dne 20. ledna 1950 již byl předsednictvem ÚV KSČ přijat konkrétnější plán postupu směřujícímu k likvidaci mužských klášterů. Budovy řádů měly být obsazeny bezpečnostními složkami a řeholníci soustředěni v k tomu účelu vybraných internačních kláštřech. Výstižný byl i název této operace: akce „K“ (kláštery). Akce byla rozdělena na dvě etapy. První a zároveň nejdůležitější etapa byla cílena na sedm nejpočetnějších řádů a ke každému z nich byl

86 Ústřední výbor Komunistické strany Československa (pozn. autora).

87 Státní úřad pro věci církevní (pozn. autora).

88 VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 60.

přiřazen internační klášter, do kterého měli být jejich členové převezeni: „*pro salesiány (240 osob) klášter v Oseku, okres Duchcov, pro redemptoristy (238 osob) klášter v Králíkách, okres Žamberk, pro jezuitu (217 osob) klášter v Bohosudově, okres Teplice, pro františkány (138 osob) klášter v Hejnicích, okres Frýdlant v Čechách, pro premonstráty, těšitele a německé rytíře (celkem 110 osob) klášter v Broumově, okres Náchod.*“⁸⁹

Druhá etapa spočívala ve vyklizení zbylých objektů a převezení členů řádů do dalších centralizačních klášterů. Všichni čelní představení řeholníků a zvláště odbojní členové řádů měli být izolováni v internačním táboře v Želivi v okrese Pelhřimov. Stejný osud měl potkat i řeholníky na Slovensku. Výkonnými složkami zásahu byly příslušníci SNB⁹⁰ a StB⁹¹ za aktivní podpory pracovníků církevního oddělení místních zastupitelství. Převzetím majetku vyklizených objektů byli pověřeni vybraní zmocněnci SÚC. Správné ideologické vysvětlení a odůvodnění postupu státních orgánů proti řeholníkům měli za povinnost podat místnímu obyvatelstvu jednotliví předsedové ONV. O dokonalém naplánování akce „K“ svědčí fakt, že tak rozsáhlá operace proběhla v českých zemích až na nepatrné výjimky naprosto hladce a bez komplikací.⁹²

7.1 Obhajoba akce „K“ - monstrproces Machalka a spol.

Aby komunistický režim obhájil před veřejností doma i v zahraničí tuto nezákonnou akci proti řádům a kongregacím a nebyl přitom obviněn za potlačování svobody vyznání a demokracie v nově budované „spravedlivé beztřídní společnosti“, potřeboval opravdu rázný argument. K tomu velmi dobře posloužilo obvinění několika významných řeholních představených za špionáž, podvratnou protistátní a velezrádnou činnost, kterou organizovali a prováděli spolu s ostatními řeholníky ve svých kláštorech.

Tak již od podzimu 1949 zahajuje Státní bezpečnost důslednou sledovací kampaň, která měla odhalit protistátní činnost řádových bratří a jejich představených. A tak mezi 14. a 18. březnem roku 1950 je zatčeno sedm významných představitelů řeholí: „*jezuitského*

89 VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2004, s. 61.

90 Sbor národní bezpečnosti (pozn. autora).

91 Státní tajná bezpečnost (pozn. autora).

92 VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2004, s. 61-62.

provinciála PhDr. Františka Šilhana, jeho řádové spolubratry Adolfa Kajpra, šéfredaktora časopisu *Katolík*, vynikajícího exercitátora a kazatele Františka Mikuláška, duchovního vůdce *Mariánských družin*, *Sdružení katolické mládeže* a šéfredaktora měsíčníku *Dorost*, františkána PhDr. Jana Evangelistu Urbana, profesora, zakladatele *Apoštolátu III. řádu sv. Františka*, dominikána ThDr. Silvestra Braita, šéfredaktora filozofické a teologické revue *Na hlubinu*, profesora teologie v Olomouci, skvělého kazatele a exercitátora, redemptoristy ThDr. Ivana Mastiliaka, profesora v Obořišti a náboženského spisovatele a úspěšného lidového misionáře Jana Blesíka, ekonoma pražského kláštera redemptoristů.⁹³

K těmto sedmi uvězněným je nutno připočítat opata premonstrátů v Želivě Víta Tajovského, který byl zatčen 30. ledna 1950 v souvislosti s kauzou tzv. čichošťského zázraku⁹⁴, opata kláštera v Nové Říši Augustina Machalku, kterého stihl stejný osud 3. února 1950, a jeho řádového bratra Stanislava Bartáka, provizora⁹⁵ stejného kláštera, který měl být využit jako svědek proti opatu Machalkovi. Vykonstruovaná desítka nepřátel socialismu a vlastizrádců byla připravena na monstrproces, který měl následovat.⁹⁶

Zatčení řeholníci byli ve vyšetřovací vazbě ve Valdicích a v Bartolomějské ulici v Praze podrobeni velice brutálnímu fyzickému a psychickému mučení. Úkolem vyšetřovatelů

93 VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2004, s. 62-63.

94 Státní okresní archiv Cheb, S36 1950, Týdeník Chebsko, článek „Čichošťský zázrak v Karlových Varech“ ze dne 25. března 1950, s. 7.

„Čichošťský zázrak v Karlových Varech

Ne, nelekejte se. V našem městě se neprovádí žádné záhadné kejkle, které by porodily nějaký zázrak. Ne, v Karlových Varech se žádný zázrak nestal, ale karlovarští občané měli možnost na plátně kina se přesvědčit, jak se takový zázrak dělá.

A nepřáli bychom panu biskupovi Pichovi z Hradce Králové, který se specializuje na podobné kejklířské atrakce, aby byl svědkem neličeného veselí při promítání čichošťského „zázraku“.

Návštěvníci kina „Praha“ se snad nikdy tolik srdečně nezasmáli, jako když se na plátně objevil pohybující se kříž, popotahovaný ocelovou strunou. A jak by se divili pánové z pražské internunciatury, kdyby náhodou některý den v tomto týdnu zavítali do Karlových Var a navštívili kino; asi by se studem a hanbou museli propadnout do země. Kde jsou ty ovečky, které se nechají ještě dnes ohlupovat podobnými kejklí? Nebylo snad jediného návštěvníka v karlovarských kinech – a můžeme prozradit, že představení jsou vždy dva dny předem vyprodána – který by neodsoudil hloupé a až nemožně kramářské počínání naší církevní hierarchie, která je již se svým umem v koncích a snaží se působit na náš lid tak pochybnými prostředky.

Pracující lid Karlovarska se mohl na vlastní oči přesvědčit, kam až sahá nenávist církevní hierarchie vůči našemu pracujícímu lidu; udělal si o tom svůj úsudek. Dnes by skutečně Vatikán v našem kraji těžko sháněl jediného člověka, který by se uvěřil jeho lžím.

Stačilo nám docela, co jsme viděli na plátně kina. Stačil nám zcela jediný „zázrak“, abychom si udělali o politice našich vysokých církevních katolických hodnostářů svůj úsudek.

A věřte, páni biskupové, že se nám z toho „zázraku“ až zvedá žaludek.

K. Rubenský, K. Vary.“

95 řeholník, který se stará o hospodářský chod kláštera.

JEŽKOVÁ, Alena. *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*. Praha: Práh, 2013. s. 437.

96 VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2004, s. 63.

bylo zlomit jejich odpor a donutit je přiznat se k trestné činnosti. Podpis předepsané protokolární výpovědi, ze které vždy vyplynulo přiznání se k protistátní činnosti, byl podmínkou pro ukončení vyšetřovacích útrap. Použité vyšetřovací metody si nic nezadaly s postupy, které využívali pracovníci gestapa při vyslýchání členů čs. odboje za 2. světové války. Cely zatčených řeholníků byly v podstatě podzemní betonové kobky bez jakéhokoli vytápění. Ani za mrazivých nocí se neměli řeholníci čím přikrýt a spali na holé podlaze. Každou hodinu byl přerušován jejich spánek, kdy se museli bachařům v pozoru hlásit svými čísly. Poté byli nuceni podrobit se vysilujícímu cvičení, dokud se neudrželi na nohou. Ani přes den si neodpočinuli, nesměli ležet ani sedět, ale museli neustále pochodovat. Ke zlomení vůle mělo přispět i týrání hladem a žízní. I několikahodinové výslechy měly dopomoci k doznání. „V případě P. Šilhana trval nejdelsí výslech 36 hodin, kdy se vždy po šesti hodinách střídali tři vyšetřující referenti.“ Vůči řeholníkům byly využívány i různé metody psychologického nátlaku. Vyhrůžování a zastrašování, že budou mravnostně skandalizováni, že jejich zatčení bude mít negativní dopad na příbuzné a že jejich životy jsou plně v rukou vyšetřovatelů. K ovlivnění morálky mělo přispět i podávání halucinogenních drog. O vině obžalovaných nebylo pochyb, šlo jen o stanovení výše trestů, které měly být v předem vykonstruovaném procesu vyneseny a odsouzenými vyslechnuty a přijaty.⁹⁷

Proces „Machalka a spol.“ proběhl v období od 31. března 1950 do 5. dubna 1950 a byl srovnatelný s monstrprocesy s Miladou Horákovou a Rudolfem Slánským. Soudní líčení se odehrávalo pod taktovkou známých jmen prokurátorů, kterými byli Dr. Karel Čížek, Dr. Josef Urválek, Dr. Brožová a předseda Jaroslav Novák.⁹⁸

Řeholníci byli nařčeni ze špionáže ve službách Vatikánu a z protistátní činnosti, která byla zorganizována tak, že každý řád měl svůj zvláštní úkol. Například premonstráti měli ukrývat zbraně za účelem ozbrojeného povstání, jezuité a redemptoristé měli zajišťovat špionážní činnost a negativně ovlivňovat mravní výchovu mládeže, zatímco františkáni měli působit na věřící z vesnic takovým způsobem, aby byl narušen rozvoj venkova v socialistickém duchu.⁹⁹

Ačkoli nebyl obžalobou předložen žádný konkrétní důkaz ani jediný doličný předmět, který by řeholníky usvědčil z naplnění skutkové podstaty trestného činu, padaly až na jediný případ velmi vysoké tresty. Ten nejnižší ve výši dvou let si svou ochotou vypovídat proti

97 VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2004 s. 63-64.

98 Tamtéž s. 64.

99 Tamtéž s. 65.

obžalovaným zajistil Stanislav Barták, F. Mikulášek byl odsouzen na 9 let, J. Blesík 10 let, PhDr. J. E. Urban 14 let, A. Kajpr 12 let, ThDr. S. Braitto 15 let, V. Tajovský 20 let, PhDr. F. Šilhan 25 let, A. Machalka 25 let a trest doživotí si vyslechl ThDr. I. Mastyliak.¹⁰⁰

Aby měly rozsudky správný agitační dopad na pracující lid a likvidace klášterů měla své opodstatnění a ospravedlnění před veřejností doma i v zahraničí, psaly se novinové články zaměřené proti duchovním a církvi obecně. Pro příklad uvádím výňatek z regionálního týdeníku Chebsko ze dne 8. dubna 1950, tedy pět dnů před násilným obsazením klášterů, který o procesu informoval.

„Rozsudek Státního soudu nad skupinou zrádných řádových kněží

Po čtyřdenním přelíčení vynesl ve středu dopoledne Státní soud v Praze spravedlivý rozsudek nad desetičlennou skupinou řádových kněží. Soud uznal, že všichni obžalovaní jsou vinni až na St. Bartáka, že od roku 1944 až do svého zatčení se spojili jednak vzájemně, jednak s jinými činiteli, aby se pokusili rozvrátit lidově demokratický řád. Obžalovaní Machalka, Tajovský, Šilhan, Braitto a Mastilák vešli za tím účelem v přímý styk a ostatní v nepřímý styk s cizími činiteli. Kromě toho Mastilák a Tajovský shromáždili zbraně se zločinnými záměry proti republice. Dále všichni obžalovaní až na Mikuláška a Bartáka vešli jednak v přímý, jednak v nepřímý styk s cizími činiteli za účelem prozrazení státních tajemství. Obžalovaný Barták věděl o velezrádné a vyzvědačské činnosti a neoznámil to příslušným úředním místům. Obžalovaní byli odsouzeni do těžkého žaláře, a to: A. Machalka na 25 let, V. Tajovský na 20 let, F. Šilhan na 25 let, S. Braitto na 15 let, Mastilák na doživotí. A. Kajpr na 12 let, F. Mikulášek na 9 let, J. Blesík na 10 let, J. Urban na 14 let a St. Barták na 2 roky těžkého žaláře.

Státní soud vyslovil dále peněžité tresty ve výši 10.000 do 50.000 Kčs. U všech odsouzených byla vyslovena ztráta občanských práv. Bohoslužebné náčiní a řádové insignie, nalezené při domovních prohlídkách u obžalovaných, budou odevzdány náboženským účelům.

V odůvodnění rozsudku uvedl předseda senátu dr. Novák, že se nejedná jen od deset obžalovaných, ale že zde jde o odsouzení protistátní činnosti celých řádů a kongregací, které v našem státě pracují proti republice a jejímu lidu. Poslušni Vatikánu, který se podrobil kvůli amerického imperialismu, snaží se rozvracet lidově demokratické zřízení a restaurovat kapitalismus v naší zemi.

Všichni obžalovaní, až na Stanislava Bartáka dopustili se činu velezrady. Ve svých kázáních, kde rafinovaným způsobem nabádali věřící k protistátní činnosti, rozšiřování letáků, čtením proti státních pastýřských listů, dekretů o exkomunikaci a jinými způsoby, snažili se o znemožnění výstavby socialismu a návrat kapitalismu do naší země.

Zejména Jan Mastilak, který jako cvičený špion ve Východním papežském ústavu v Římě, byl vyslán v době války na Slovensko, pracoval proti partizánským jednotkám, zrazoval je a snažil se rozvrátit osvobozené úsilí našeho lidu. Mastilák, jako poslušný sluha Vatikánu a zavilý

¹⁰⁰ VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004 s. 67.

nepřítel všeho pokroku, ukrýval také a převáděl přes hranice nepřátelské banderovské a protistátní živly.

*Vina všech obžalovaných byla v průkazném líčení jasně odhalena. Pro špiony a vlastizrádce nemá pracující lid sebemenší schovávavosti. Ve svém boji za mír a socialismus vypořádá se s každým rozvratníkem.*¹⁰¹

Takto vykreslený obraz nemohl mít jiný výsledek než veřejné odsouzení řeholníků. Poté už nebylo těžké obhájit tak radikální zásah proti klášterům, který vlastně znamenal jejich likvidaci. K uskutečnění plánu akce „K“ tak již nestálo v cestě nic.

7.2 Realizace akce „K“

První etapa operace proběhla ve všech vybraných klášterech naráz, a to v noci z 13. na 14. dubna 1950. Akce měla na celém území podobný průběh a měla na nic netušící řeholníky překvapivý účinek. Kolem půlnoci vtrhli do řádových objektů ozbrojení příslušníci Sboru národní bezpečnosti, Státní tajné bezpečnosti a oddílů Lidových milicí, kteří násilím probuzené řeholníky donutili obléknout se a pobrat pouze nejnnutnější osobní věci. Přítomnými zmocněnci SÚC jim bylo oznámeno, že se jedná pouze o převzetí objektů státem, že budou přestěhováni jinam, kde budou moci dál svobodně vykonávat svou duchovní činnost. Záměrná dezinformace státních složek, která měla zabránit nepokojům v průběhu operace, sahala tak daleko, že bylo v některých případech noční stěhování překvapeným řeholníkům odůvodněno zájmem státních orgánů o jejich bezpečnost před „*hněvem pracujícího lidu*“. Ještě téže noci byli všichni rozvezeni v autobusech a nákladních vozech do určených klášterů.¹⁰²

Připravenost akce byla naplánována do všech detailů, a tak se nezapomnělo ani na ty řeholníky, kteří se v osudnou noc nacházeli mimo své klášterní prostory. K tomu přispěl dokonalý přehled a seznamy, které pracovníci SÚC o každém pečlivě vedli. A tak se do soustředovacích objektů dostali opravdu všichni, vyjma nemocných a přestárých, kteří však byli dodatečně převezeni do charitních pečovatelských domů. K narušení akce došlo pouze ve dvou případech, kdy se při akci pokusili uprchnout *salesián P. Šaněk v Praze-Kobyliších a*

101 Státní okresní archiv Cheb, S36 1950, Týdeník Chebsko, článek „*Rozsudek Státního soudu nad skupinou zrádných řádových kněží*“ ze dne 8. dubna 1950, s. 3.

102 VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 69.

františkán P. František Marášek v Moravské Třebové. Krátce na to ale byli oba zatčeni, vyslýcháni a zanedlouho dopraveni do centralizačních středisek. K menším nepokojům došlo také v salesiánském noviciátu v Hodoňovicích, v ostravském redemptoristickém klášteře a v salesiánském ústavu v Ořechově, kdy se proti vyklizení klášterů postavili místní občané, převážně ženy. Nepokoje však byly zažehnány a akce byla dokončena. Dramatičtější průběh měly případy např. ve Sv. Hoře, Voticích atd., kdy se řeholníci aktivně bránili a nehodlali bezpečnostní orgány vpustit dovnitř. Ty pak do budov vnikaly za použití násilí, vyburcování propagandou, že se v bráněných kláštěrech ukrývají skladiště zbraní, vysílačky a protistátní tiskoviny. Nic takového se ke zklamání SNB a StB nenašlo.¹⁰³

Aby v místech vyklizených objektů nedošlo ze stran věřící veřejnosti k nepokojům, byli již ráno do klášterních kostelů dopraveni diecézní kněží, kteří měli odsloužit řádnou mši, a tím alespoň částečně uklidnit situaci. Je třeba si uvědomit, že celá akce byla dokonale utajena, bez jakýchkoli propagačních či veřejnoprávních sdělovacích prostředků, které by veřejnosti cokoli vysvětlovaly. Až později podává ČTK¹⁰⁴ oficiální sdělení o akci, která měla za cíl potlačit další protistátní činnost řeholí, uvolnit klášterní objekty pro civilní využití a dát řeholníkům lepší podmínky pro jejich duchovní činnost ve vybraných aglomeracích.¹⁰⁵

„V první etapě akce bylo soustředěno v táborech v českých zemích 809 řeholníků – Bohosudov 197 řeholníků (jezuité), Osek 181 řeholníků (salesiáni), Broumov 96 řeholníků (premonstráti, těšitelé), Králíky 224 řeholníků (redemptoristé, dominikáni, salvatoriáni), Hejnice 111 řeholníků (františkáni). V Želivě bylo internováno 67 řeholníků a 21 těžce nemocných převezeno do nemocnice do Semil. Zásah postihl 75 klášterů.“¹⁰⁶

Druhá etapa akce „K“ probíhala ve dnech 27.-28. dubna 1950, a jelikož řeholníci již dobře věděli, co je čeká a že nemají jinou možnost než se režimu podřídit, proběhla bez komplikací. Zbylých osmnáct řeholí tak bylo sestěhováno do stejných internačních objektů jako předchůdci z první etapy, i když od těch zůstali izolováni. *„Ve druhé etapě pak převezly jednotky Bezpečnosti z 69 klášterů do centralizačních táborů k řeholníkům už internovaným dalších 355 - Bohosudov 29 řeholníků (minoriti), Osek 68 řeholníků (salvatoriáni, piaristé), Broumov 180 řeholníků (dominikáni, kapucíni, křižovníci, maltézští rytíři), Hejnice 78*

103 VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964.* Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2004, s. 69-71.

104 Československá tisková kancelář (pozn. autora).

105 VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964.* Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2004, s. 70.

106 Tamtéž s. 73.

řeholníků (*benediktini, petrini, bosí augustiniáni, cisterciáci, servité*), a 9 jich poslaly do internace.¹⁰⁷

7.3 Konečné zúčtování akce „K“

V českých zemích se akce „K“ dotkla 1164 řeholníků integrovaných v centralizačních kláštorech a 76 v internačních. Vyklizeno bylo 144 řeholních budov. V celém Československu bylo při akci „K“ deportováno celkem 2376 řeholníků, z toho 2201 bylo umístěno v soustředovacích objektech a 175 v internačních. Násilně bylo vystěhováno 219 řeholních budov. Na účet Náboženské matice bylo převedeno téměř 19 miliónů řádových korun a zestátněno 650 vkladních knížek. Národní knihovna, státní vědecké knihovny a archivy převzaly z klášterních knihoven přes 1 260 000 svazků. Národní galerie převzala 624 obrazů, 247 plastik, 61 kreseb a Uměleckoprůmyslové muzeum získalo přes 1100 uměleckých předmětů. Bohužel neodborným a někdy i úmyslným zacházením příslušníků státních orgánů s historickými a uměleckými předměty došlo k jejich poškození nebo zničení. Časté byly i případy krádeží, kdy se některé skvosty prostě „nenašly“ nebo „ztratily“.¹⁰⁸

Akce „K“ byla po skončení války vedle odsunu Němců a nového osídlení pohraničí, znárodnění průmyslu a kolektivizace dalším výrazným majetkovým přesunem do společné socialistické pokladny. Ačkoli nebylo nikdy KSČ oficiálně oznámeno nebo uzákoněno, že by mužské řády byly zakázány nebo zrušeny, prakticky tomu tak bylo a řeholní činnost tak byla, až na nepatrné výjimky, na území republiky fakticky ukončena.¹⁰⁹

107 VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 73-74.

108 Tamtéž s. 75.

109 Tamtéž s. 75.

8 AKCE „K“ V CHEBU

Akce „K“ jakožto celorepubliková operace státní moci se nevyhnula ani františkánům v Chebu. Klášterní budovu osudné noci z 13. na 14. dubna 1950 obývali čtyři nicnetušící řeholníci, kvardián Tomáš František Koseček a řádoví bratři Karel Kovařík, František Komárek a Alois Ondra.¹¹⁰ Zvláště převor kláštera Koseček byl trnem v oku státním úředníkům, jelikož se dopouštěl protistátních skutků, za které byl později odsouzen.¹¹¹

O dokonalém naplánování a načasování akce, systematickému postupu státních úředníků po nočním obsazení kláštera a následné deportaci řeholníků svědčí následující sled událostí:

14. dubna 1950

Je vyhotoven dvoustránkový Zápis o převzetí pokladní hotovosti, jenž obsahuje pět základních bodů předání:

Prvním bodem je, že jde o zjištění pokladní hotovosti dle pokladní knihy uzavřené k 14. 4. 1950 Františkem Kosečkem, která činí částku 5.033,-Kčs¹¹² a že se jedná o hotovost kláštera františkánů.

Druhý bod obsahuje informaci o hotovosti z kuchyně, pocházející z milodarů v kostele, jež činila 1.472,90 Kčs.

Ve třetím bodu jsou vyčísleny intenční peníze z provincialátu řádu na 224 mší, z nichž zbývalo odsloužit 124 intencí, na které bylo zajištěno 24.800,-Kčs.

Čtvrtý bod informuje o intenčních penězích ve výši 2.680,-Kčs, zaslaných františkánskému klášteru v Chebu Farním úřadem Vápenný Podol.

Pátý bod obsahuje podrobný výpis vkladních knížek včetně čísel účtů bankovních ústavů, z toho 3 vkladní knížky na měnu novou a 6 vkladních knížek na měnu starou, v celkové uložené hodnotě 133.209,10 Kčs.

Dokument obsahoval i informaci, že všechny vkladní knížky byly na jméno „Františkánský klášter v Chebu“. Dalším sdělením bylo, že klášter nemá žádné dluhy,

110 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

111 VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Olomouc:

Matrice cyrilometodějská, 2004, s. 184-185.

112 Korun československých (pozn. autora).

pohledávky, cenné papíry nebo deposita. Zajímavou poznámkou je: „*Je zapotřebí vyrovnati účet Aloisii Pavlišťové, Polička za zaslané růžence v částce Kčs 1.957,- ,za časopis Lidová demokracie, Praha od 1. ledna 1950 předplatné.*“¹¹³

Závěrečným zápisem je soupis 4ks účetních knih a 3ks razítek kláštera. Celý zápis podtrhují podpisy zúčastněných. Za předávajícího představený Tomáš František Koseček, jako přebírající hospodářský vedoucí Karel Novotný a Jindřich Valenta, zmocněnec SÚC jako svědek.¹¹⁴

15. dubna 1950

Přesně podle plánu akce „K“, po zabrání klášterů bezpečnostními složkami a zajištění peněz jednotlivých řádů, se měly tyto finanční prostředky dostat co nejrychleji z klášterů na účty Náboženské matice. K tomuto účelu byl již následující den, tzn. 15. 4. 1950, odeslán ze Státního úřadu pro věci církevní v Praze přidělenému zmocněnci františkánského kostela v Chebu příkaz k zajištění pokladní hotovosti a odeslání na účet Náboženské matice. Příkaz byl 17. 4. 1950 označen jako doručený s datem 18. 4. 1950, rukou potvrzen jako vyřízený s poznámkou, že peníze byly odeslány.¹¹⁵

„Zmocněnci kláštera františkánů Cheb, Č.j.: 3640/50-IV/4, Praha 15. dubna 1950. Z příkazu státního úřadu pro věci církevní převedte zajištěné pokladní hotovosti na účet poštovní spořitelny v Praze č. šek. účtu 44.611, název účtu Náboženská matice odb.IV. Praha. Částky složte u poštovního úřadu bianco složenkami. Složné a poplatek za složenku odečtete od úhrnné hotovosti.

Za ministra: Knotte v.r.“¹¹⁶

18. dubna 1950

Chebský zmocněnec SÚC píše do nakladatelství novin Lidové demokracie, aby bylo zasílání periodika do kláštera pozastaveno z důvodu likvidace kláštera.

*„Františkánský klášter Cheb čj. 3/50. Administrace Lidové demokracie. Žádám, aby až na další nebyl časopis Lidová demokracie zasílán na františkánský klášter v Chebu neboť tento jest v likvidaci. V případě, že jest nějaký nedoplatek za již zaslaná čísla, sdělte toto obratem. Zmocněnec SÚC:“*¹¹⁷

113 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

114 Tamtéž.

115 Tamtéž.

116 Tamtéž.

117 Tamtéž.

14. - 20. dubna 1950

O tom, že po obsazení klášterů přidělení zmocněnci v Chebu nelenili, svědčí i fakt, že již následující den po nočním násilném obsazení kláštera, tzn. 14. 4. 1950, začali s pořizováním soupisu veškerého majetku řádu, který probíhal až do 20. dubna 1950. Během těchto šesti dní byl zaevidován veškerý nábytek a vybavení ze všech prostor kláštera a kostela se všemi přilehlými plochami. Pozornosti sčítací komise tak krom hlavních objektů, cel řeholníků, obsazených i neobsazených pokojů, chodeb, kuchyně, prádelny a učebny, nešel ani dřevník či sklep. Vše bylo pečlivě zaknihováno, o čemž svědčí zápis o prováděném soupisu majetku.¹¹⁸

„Zápis o prováděném soupisu majetku kláštera řádu Františkánů v Chebu, který byl proveden ve dnech 14.15.17.18.19.a20 dubna 1950.

Veškerý soupis byl prováděn za přítomnosti pověřence, hospodáře a členů komise. Přítomní jsou:

Valenta Jindřich, zmocněnec

Novotný Karel, hospodář

Votruba Jan, člen komise za ONV

Hucl Vojtěch " " " byl zde J. Vítovec

Určitou dobu a sice po celý den 14.dubna 1950, jako zást. MNV Cheb.

Dne 17.dubna dostavil se za MNV Jaroslav Strnad a písárka j .Píčová, kteří pracovali pouze 1 den.

Ostatní soupis byl proveden za přítomnosti jmenovaných.

Textilie byli sepisovány s. Valentovou a Šimečkovou, které pro tento úkol přijal zmocněnec Valenta, takže komise součet ženami zapsaný převzala vždy do protokolu.

Sepsáno bylo , v přízemí: /všechny protokoly 5x u nádob bohosluž.7x/

1.Bohoslužebné nádoby umístěné v knihovně kláštera

2. " " " v bedně v knihovně

3.Františkánský kostel

4.Sakristie

5.Jídelna

6.Kuchyně

7.Předsíň

8. Místnost č. 0

9.Chodba č.58-59

10.Místnost č.58

Místnost č. 59 a místnost se vchodem přes místnost č.59

12.Místnost č. 60

13.Předsíň u dveří hl. vchodu

14.Dřevník

15.Místnost č.63

118 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

16. " č. 64

17. Ochoz kláštera

18.2. místnost vchod z modlitebny

I. poschodí

1. místnost č. 1-10, 12-23. místnost č. 52. předsíň v I. poschodí

Chodba v I. poschodí.

Chodba II. poschodí

Místnosti 21-48

2 jízdní kola a 1 motorové kolo.

Soupisy byly sestaveny s největší pečlivostí a byly převzaty zmocněncem Valentou. Cennosti t.j. Bohoslužebné nádoby ze žlutého kovu a bílého kovu předá zmocněnec do úschovy Národní banky, k čemuž se tímto zavazuje.

Celá komise ukončila práci 20. dubna 1950 v 21.30 a podotýká se, že po veškeré dny pracovala do pozdních nočních hodin.

Podpisy:

Podpisu tohoto zápisu jsou přítomno kromě výše jmeno
za STB č. 3634 . příslušník SNB a zást. církevního tajem. "119

Jako příklad uvádím některé konkrétní soupisy majetku (vše je ponecháno v originálním znění včetně pravopisných chyb, nespisovných výrazů a překlepů):

„Soupisy v místnosti č.1 v I. poschodí, které má vchod z místnosti č.2

1 zničená polička na spisy

1 odkládací stoleček hranatý s kulatými nohami

3 starodávná vyřezávaná křesla

1 křeslo staré, čalouněné

1 klekátko

1 skříň na šaty, 1 psací stůl

1 proutěný koš na papír

1 etažérek na knihy

1 umyvadlo s mramorovou deskou,

1 džbán na vodu, bíle smalto vaný

1 zrcadlo 40 x 20 cm

1 osvětlovací těleso elektrické ve tvaru svíčky

1 ručník

1 pohovka stará s opěradlem

1 soška Panny Marie s Jezulátkem, sádra, barvená 50 cm

2 trojramenné svícny se svícemi

1 socha jeptišky jak drží v náručí růženec, sádra, barevná, 60 cm

1 obraz Madony s děťátkem, tisk, sklo, zlacený rám 55 x 45

119 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

1 velký obraz, olej na plátně, znázorňující Madonu s děťátkem dále 1 klečící ženu s děťátkem,
 2 andělíčky, koš s květinami a ležícího beránka – pozlacený rám a kolem celého obrazu v
 podobě rámu namalované květiny 135 x 165 autor Elogius Bohler
 1 obrázek – tisk, sklo ukřižovaný Kristus, žena v bílém rouchu žena klečící a muž v rudém
 rouchu, v pozadí další postavy v hnědém rámečku 43 x 27
 3 dřevěné konsoly na záclony
 3 žluté záclony 160 cm dl.
 6 malých záclonek bílých na oknech
 1 obrázek – barvotisk – 2 sedící osoby v hnědém rámečku pod sklem 31 x 40
 1 obraz olej na plátně, představující jednoho z papežů, v pravém rohu nahoře chebský znak,
 ve zlaceném rámu 57 x 46
 1 globus
 1 běhoun s červenými pruhy 90 x 400 cm
 2 předložky / 1 značně poškozená: / 120 x 70 cm
 1 čtvercový koberec 2 x 3 m – červené proušky
 1 osvětlovací těleso – skleněná koule

V místnosti č. 1 se nachází matriky, jejichž seznam příkládá tajemník pro věci církevní.
 V psacím stole různé kancelářské potřeby, 1 razítko kostela Nebanice
 1 razítko na hrubotisk, 2 pečetítka s obrazy svatých¹²⁰

Některé soupisy obsahovaly i odhadní ceny majetku a poznámky členů komise.

„Soupis v místnosti se vchodem přes místnost č.59

4 šteláře s různým kuchyňským nádobím	40,-
2 velké smaltované hrnce	60,-
1 skříň s různým porcelánovým nádobím	100,-
1 kreden s různým kuchyňským nádobím	100,-
1 stůl s různým kuchyňským nádobím	50,-
1 žehlicí prkno	5,-
1 obraz, tisk 25 x 40 cm	--
1 stojánek na vánoční stromek – kovový	20,-

místnost jest vlastně skladištěm neupraveným a neuklizeným.
 Zatím jest používána jako součást špiže¹²¹

120 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.
 121 Tamtéž.

„Soupis v místnosti č. 37 ve II. poschodí

1 skříň – stará 10,-
staré bezcenné krámy a haraburdí¹²²

„Místnost č. 7 v I. poschodí

Tato místnost sloužila za skladiště, ve které bylo uhlí, dříví, papír a různé haraburdí.¹²³

„Soupis v předsíni v přízemí u dveří hl. vchodu do kláštera

1 obraz – 3 světci u večeře se psem, v černém rámu 150 x 130 cm, plátno staré, olej
1 obraz – Kristus nese kříž, staré plátno, olej, v černém rámu 170 x 130 cm
2 obrazy – oválné, jeden obraz představuje mnich nesoucí monstranci a vlajku, druhý obraz mnich s anděly, oba obrazy v černém rámu
1 kříž velký s Kristem¹²⁴

Majetek byl pečlivě zaevidován i v pronajatých bytech civilistů, kteří klášterní budovu obývali, jako v případě profesorky místního gymnázia.

„Soupis zařízení v místnosti č. 30 v II. patře

1 kanape čalounované v barvě zelené	20,-
1 zelený polštářek	1,-
1 stůl menší, světlehnědý, měkký	5,-
1 stolní el.lampa s kovovým stínidlem	5,-
1 židle	5
1 kachlíková kamínka	20,-
1 malá stará stolička	1,-
1 postel, z tvrdého dřeva, 6 dílů matrací, 1 klínový polštář, 1 šedá deka, 1 nástěnka, 1 drátěnka	50,-
1 noční stolek, stejný jako postel	10,-
1 kompletní umyvadlo, plechový stojan, 2 džbány na vodu, 2 misky na mýdlo	20,-
1 stůl obyčejný starý	10,-
1 skříň starodávná z tvrdého dřeva	20,-
2 obrázky /plakety kovové/ Mater Dolorosa 31x35 cm	

122 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

123 Tamtéž.

124 Tamtéž.

<i>Kristus et ce hommo/ černé rámy</i>	10,-
<i>1 obraz – tisk pod sklem – květiny ve váze v dřevěném hnědém rámu 54 x 64 cm</i>	5,-
<i>1 konzole dřevěná se záclonkou</i>	2,-
<i>2 záclonky malé na obou křídlech oken</i>	1
<i>1 zrcadlo bez rámu</i>	5,-
<i>1 obyčejné osvětlovací těleso s porc. stínidlem</i>	2,-

Místnost obývá pí Pauková Olga, profesorka gymnasia v Chebu, která prohlašuje že má 3 klíče a sice, 1 klíč od pokoje, 1 klíč od hlavního vchodu, 1 klíč od vchodu uvnitř kláštera

Komise:

*Držitelka bytu*¹²⁵

Podepsáni členové komise a držitelka bytu.

Některé zápisy vypovídají o tom, že sčítací komise nebyla sestavena z řádných historických ani religionistických odborníků, jelikož její hodnocení jsou spíše obecným konstatováním než odborným posudkem. Občas je ve zprávách patrný i určitý jízlivý podtext.

„Soupis č.66 knihovna

*Knihovna jest vybavena skříněmi kolem všech zdí a tyto jsou naplněni knihami, které počítány nebyly, jelikož ani řádu počet znám nebyl. V místnosti jest poměrný nepořádek a knihy jsou částečně pokládány i na pultech. Dle názoru komise jsou některé knihy značné histor. ceny jelikož jsou velmi staré. U skříní jest postaveno několik obrazů na plátně, které jsou však tak zašlé, že nemohly býti podrobněji popsány. Většina z nich jsou bez rámu.*¹²⁶

Vynechány nebyly ani nejirelevantnější prostory.

„Soupis ve sklepě do něhož jest vchod ze dvora proti kuchyni.

<i>1 plechová nádobka na chléb</i>	5,-
<i>2 dřevěné lavice</i>	10,-
<i>1 židle</i>	1,-
<i>1 kropící konec</i>	15,-
<i>1 lopata</i>	2,-
<i>1 ruční košíček</i>	5,-
<i>(potraviny budou při předávání na zvláštním seznamu)</i> ¹²⁷	

125 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

126 Tamtéž.

127 Tamtéž.

„Soupis na dvorku před kuchyní

1 m ³ dříví /kmen a tyčkovina/	100,-
4 staré bedny upravené pro králíčí kotce	10,- ¹²⁸

O používání dopravních prostředků řeholníky svědčí následující inventář majetku.

„Soupis vozidel nalezených v klášteře.

1 jízdní kolo Es-Ka č.698000, které jest opatřeno dynamem a refl., a hustilkou. Jest to kolo dámské.

1 jízdní kolo "Z" č.22464, opatřeno jest dynamem a svítilnou.

1 motorové kolo obsah 98 ccm č. Č-CH 696, motor Fichtel a Sachs

č.m.155412. Typ.č. má č. 255071 xČS. Jest nalezena pojistka č.344341 zák.odp. , vlastnický list č. 60,000/2277/VI/3, odhad. Zápis 15145/47¹²⁹

Pozornosti sčítací komise neušlo ani drobné hospodářské zvířectvo.

„Soupis živého inventáře.

9 /devět/ slepic

1 /jeden/ kohout

4 /čtyři/ menší králíci

1 /jedna/ králíče

1 /jedna/ králíče s hnízdem mladých králíků asi 2 starých¹³⁰

Z předloženého zlomku inventárního záznamu františkánského majetku je patrné, že státní moci šlo o pečlivý a ucelený rozbor a soupis veškerých věcí, které tehdy řády a kongregace nashromáždily a se kterými budou moci po jejich zrušení disponovat. Na základě těchto seznamů mohlo později docházet k postupnému přerozdělování majetku, zvláště pak umělecky a historicky vzácných exemplářů.

128 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

129 Tamtéž.

130 Tamtéž.

20. dubna 1950

„*Situace kláštera františkánů*“, další zpráva z rukou zmocněnce SÚC na Státní úřad pro věci církevní, která stručně popisuje historii kláštera a situační uspořádání budovy včetně počtu nájemníků, kteří po odsunu řeholníků zůstali.¹³¹

„*Sděluji, že Františkánský klášter jest umístěn ve středu města v Chebu, tzv. starém městě a vchod do něho jest z Františkánského náměstí a zadní vchod jest z ulice M. Gorkého. S klášterem jest spojen kostel, který jest zasvěcen zvěstování Panny Marie.*

Klášter byl postaven v r. 1256 a kostel v r. 1260. Obě budovy vyhořely v roce 1270 a opět byly postaveny v r. 1285. Klášter má půdorys čtverce a jest v celku v zachovalém stavu. Do kostela jest jeden vchod z Františkánského náměstí a dva vchody z chodby kláštera. Rovněž vchod do sakristie jest z chodby. V mezipatří jest vchod na kazatelnu.

K hlavní čtvercové budově kláštera jsou připojeny další trakty, z nichž jeden má pronajato město Cheb za roční nájem 8.000 Kčs a který slouží pro městské museum. Vchody do tohoto musea z kláštera jsou uzavřeny. Druhý trakt souvisí s klášterem a jest v něm kuchyně a různé místnosti sloužící většinou za skladiště.

Klášter má jednu větší zahradu, převážně květinovou bez ovocného stromoví, dále menší zahradu ve středu čtverce kláštera a dvorek.

Vybavení kláštera bylo vcelku chudobné. Nábytek a ostatní zařízení jest většinou staré a dosti poškozené. Naproti tomu vybavení kostela bohoslužebním náčiním a textiliemi jest velmi bohaté.

„*Budova jest velice chladná a po zavedení ústředního topení nebo kamen do místností, byla by vhodná pro obývání/pro svobodárnu/nebo podobný účel.*

V přízemí budovy jest malá kuchyň s přesínkou a jídelničkou, prádelna, sakristie, bibliotéka, kulturní místnost, kaple, záchod a 4 skladiště /s dřívím, haraburdím, květinami a pod./ z přízemí vedou 3 schodiště do vyšších pater.

V I. poschodí jest 25 místností, záchod s koupelnou /1 vana/ a prostornou klubovnou, která sloužila dříve pro katol. skauty. Místnosti jsou původně pokojíky, některé i spojené a některé z nich byly používány za obytné místnosti pro řeholníky a jiné za různé skladiště a dílničky.

V II. poschodí jest 25 místností z nichž opět některé jsou zařízeny jako místnosti obytné a jiné slouží za skladiště. V 5 místnostech bydlí nájemníci, jsou to svobodné osoby, které obývají po jednom pokojíku a zařízení bytově jest většinou majetkem kláštera. V tomto poschodí jest rovněž záchod a koupelna s 1 vanou. Mezi 5 nájemníky jest počítána i býv. kuchařka vdova Faladová, která dosud vaří pro zmocněnce a 4 členou hlídku SNB.

Hospodářské budovy u kláštera nejsou. Z živého inventáře zde byli jen králíci a slepice s kohoutem. Toto se předává MNV Cheb.

Soupis inventáře byl dne 20.4.1950 skončen a jest ještě třeba zhotoviti plánek kláštera, rozvrstvení inventáře na jednotlivé druhy a opatřiti různé doklady od úřadů. Jest předpoklad, že vše bude skončeno dne 24.4.1950.

V klášteře není žádný internát ani kromě nájemníků jiných lidí. Čtyři řeholníci, kteří klášter obývali byli soustředěni v Hejnici, resp. v Želivi a není z nich zde nikdo.

zmocněnec SÚC. ¹³²

131 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.
132 Tamtéž.

21. dubna 1950

Zmocněnec sepisuje další úřední listinu tentokrát na Státní úřad pro věci církevní ve věci „*Pojistění risik u kláštera*“, ve které upozorňuje na to, že při předávání dokumentace od kvardiána Kosečka nebyla nalezena žádná pojistka proti vzniklým škodám na klášterní budově a na kostele.

„Zmocněnec SÚC pro Františkánský klášter Cheb, čj. 5/50, Cheb, dne 21. dubna 1950.

P.T. Státní úřad pro věci církevní v Praze XII., Máchova 7

Věc: *Pojistění risik u kláštera.*

Při přebírání písemných věcí od P. Kosečka v Chebu nebyla nikde nalezena a ani jím předána nějaká pojistka, která by kryla eventuelně přicházející risika – požár, úraz, vodovody atd.

Z preventivních důvodů tuto okolnost Vám sdělujeme a žádáme, abyste oznámili zda na všechny kláštery byly snad uzavřeny společné pojistky a nebo má-li každý klášter pojistku samostatnou, příp. Sdělte, zda přicházející v úvahu risika mají býti kryty individuálními pojistkami, uzavřenými s pojišťovnou s jednotlivými kláštery.

K vůli pořádku připomínáme, že nemůžeme ručiti a také neručíme za škody, které by snad mohly z různých důvodů vzniknouti – požár, úraz, vodovod, blesk, vichr atd.

Současně píšeme Čsl. národní pojišťovně o sdělení, zda zdejší klášter měl kryta risika uzavřenou pojistkou a sdělení o jaká risika se jedná.

Zmocněnec SÚC pro Františ. klášter v Chebu: “¹³³

22. dubna 1950

Chebský zmocněnec píše dopis ve věci policejní odhlášky a potravinových lístků zmocněnci SÚC pro klášter Hejnice, kam byli převezeni 14. dubna 1950 řeholníci Alois Ondra, František Komárek a Karel Kovařík.

„Zmocněnec SÚC pro klášter Františkánský v Chebu.

Č.8/50

Cheb, 22.duben 1950.

Věc: *Polic.odhlášky a potravinové lístky řeholníků-odeslání.*

Přílohy: 28.

Zmocněnci SÚC pro klášter Hejnice

Osek u Duchcova.

V příloze zasílám policejní odhlášky,odhlášky ze zásobování a potravinové lístky pro řeholníky Aloise ONDRU,Františka KOMÁRKA a Karla KOVAŘÍKA,kteří dne 14.4.1950 byli dopraveni ze zdejšího Františkánského kláštera do tamního kláštera.

U spisu jsou připojeny:

tři celé potravinové lístky pro 62 a 63 zásob.období,

133 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

tři šatenky /ze šatenky Kovářika je odstráženo 8 bodů,jinak jsou celé
tři lístky na vejce,
tři lístky na mýdlo,
tři přídavnkové lístky pro 61-63 období,
tři lístky na mléko,pro 61. období
tři lístky na cukr a máslo pro 61 období,
tři lístky na sádlo,tuky a maso pro 61.období
tři potvrzení o odhlášení trvalého pobytu,
jedna osvědčení o odhlášení ze zásobování /jsou na něm zapsáni všichni tři řeholníci/,

Zmocněnec SÚS:

PODACÍ LÍSTEK ze dne 22. 4. 1950
Odesílatel: FRANTIŠKÁNSKÝ KLÁŠTER CHEB
Adresát: Zmocněnci st. úř. Osek u Duchc¹³⁴

25. dubna 1950

Opět dopis na Státní úřad pro věci církevní, tentokrát z důvodu odhlášení „*Věstníku katolického duchovenstva*“, které do kláštera docházely i duchovním, kteří už v Chebu nepůsobili.

„Zmocněnec SÚC pro Františkánský klášter Cheb, čj. 9/50. Cheb, dne 25. duben 1950.
Věc: *Věstník kat. duch.-zasílání.*
Státní úřad pro věci církevní
Praha XII., Máchova 7.

Tamním úřadem jsou do Chebu zasílány *Věstníky katolického duchovenstva* na níže uvedené duchovní, kteří v Chebu již dávno nejsou a jejich bydliště není zde známo. Jelikož tyto časopisy doručuje pošta do kláštera Františkánského v Chebu, který je v likvidaci, dávám toto na vědomí se žádostí, aby sem na níže uvedené adresy nebyl časopis zasílán, jelikož tím je zbytečně zatěžována tamní agenda a časopisy jsou nevyužity:

K. Kadlec, duchovní, klášter Cheb,
E. Künzl, duchovní, Cheb
Albert Zika, duchovní, klášter Cheb
Karel Staněk, duchovní, klášter Cheb
František Veselý, duchovní, klášter Cheb
Th. Dr. Ph. Dr. Theofil Procházka, klášter Cheb
Zmocněnec SÚC:¹³⁵

134 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.
135 Tamtéž.

27. dubna 1950

Zasílá chebský zmocněnec stejně pověřenému funkcionáři do Želivského kláštera odhlášku ze zásobování pro bývalého kvardiána chebského kláštera Tomáše Františka Kosečka, který tam byl internován.

„Zmocněnec SÚC pro Františkánský klášter Cheb čj. 10/50. Cheb, dne 27. duben 1950.
Věc: Koseček Frant., odhláška ze zásobování. Zmocněnci SÚC pro klášter
Příloha 1. Želiv, o. Humpolec.

V příloze zasílám odhlášku ze zásobování pro řeholníka Františka KOSEČKA, který byl dne 14.4.1950 přemístěn z františkánského kláštera v Chebu do tamního kláštera. Potravinové lístky šatenku a ostatní lístky, jakož i potvrzení o policejním přihlášení má Koseček za sebou. Policejní odhlášení z Chebu bylo zde učiněno ústně.

Prosím o sdělení pro předchozím dotazu pátera Kosečka, zda-li zde byl promítací aparát na film úzký a kde je případně komu byl zapůjčen.

Dále pater Koseček má zde ještě nějaké prádlo a části oděvů jakož i rodinné fotografie. Prosím o sdělení mají/li mu býti tyto věci zaslány do tamního kláštera.

Zmocněnec SÚC: “¹³⁶

28. dubna 1950

Oznámení Státnímu úřadu pro věci církevní o odeslání motorového kola z chebského kláštera do strahovského kláštera v Praze. Zajímavá je poznámka na konci oznámení, kde je v této souvislosti zmiňován „P. ThDr. Jan Jeroným Kadlec, kvardián v Chebu, uprchl 12. října 1948 z obavy před zatčením, protože pomáhal uprchlíkům z Ukrajiny. Obviněn ze spolupráce s banderovci.“¹³⁷

„Františkánský klášter Cheb, čj. 11/??, Cheb, dne 28. duben 1950.

Věc: Motorové kolo-odeslání.

Státní úřad pro věci církevní

Praha XII., Máchova 7.

Oznamuji, že z tamního příkazu daného telefonicky církv. taj. Miglovi od ONV Cheb, odeslal jsem dnešního dne jako rychlozboží drahou jedno motorové kolo ev. zn. Č-CH 696, obs. válce 0.98 ccm, čís. mot. 155412. Motorové kolo jest v pojízdném stavu, ale má ulomen a chybí pravý pedál a bude vadná svíčka. Jest staršího typu a jest u něho svítilna s dynamem a houkačka.

Toto motorové kolo bylo v majetku Františkánského kláštera v Chebu a odeslal jsem jej do kláštera na Strahově v Praze. Jako stanici ČSD určení jsem uvedl Prahu-Dejvice.

136 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

137 VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 399.

K tomuto spisu připoju tyto doklady patřící k motorovému kolu:

1. Typové osvědčení
2. Pojistku znějící na Jeron. Kadlece,
3. Kupní list,
4. vlastnický list

Jiných dokladů jsem zde nenašel a bude je asi mít u sebe býv. představený kláštera páter Frant. Koseček, který je nyní v Želivi.

Podotýkám, že páter Jeroným Kadlec, na něhož jméno některé doklady zní, uprchl v r. 1948 ilegálně za hranice.

Zmocněnec SÚC:“¹³⁸

29. dubna 1950

Opět dopis zmocněnce na Státní úřad pro věci církevní ohledně „*Pojištění risik u kláštera*“, tentokrát, že se již pojistky našly a byly odvezeny jiným státním úředníkem několik dní předem.

„Zmocněnec SÚC pro Františkánský klášter Cheb, K čj. 5/50. Cheb, dne 29. duben 1950.

Věc: Pojištění risik u kláštera.

Státní úřad pro věci církevní

Praha XII.

Dodatkem ku zdejší zprávě čj.5/50 ze dne 21.dubna 1950 oznamuji,že dodatečně jsem ve zdejším klášteře našel 3 pojistky a to jednu na pojištění proti následkům povinné zodpovědnosti, jednu proti škodám způsobeným vichrem a jednu proti škodám způsobeným požárem. Tyto pojistky vzal sebou i se soupisem inventáře Váš úředník Josef Štěp, který zde dne 26.4.1950 prováděl revisi.

Zmocněnec SÚC:“¹³⁹

4. května 1950

Že nebylo pro komunistický režim důležité vědět vše jen o nepřátelích strany, ale i o lidech z vlastních řad svědčí dokument zasláný z kádrového odboru *Státního úřadu pro věci církevní církevnímu tajemníku ONV v Chebu*, aby byl vypracován osobní posudek na zmocněnce SÚC *Oldřicha Valentu*, který měl po odvozu řeholníků z chebského kláštera tento objekt na starosti, především zajištění majetku a další nakládání s ním. Důležité také bylo znát jeho politickou a hospodářskou bdělost, na kterou se posudek vztahoval.

138 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

139 Tamtéž.

„STÁTNÍ ÚŘAD PRO VĚCI CÍRKEVNÍ, KÁDROVÝ ODBOR, V Praze dne 4.V.1950.

Č.j. 2957/50/II/3

Věc: posudek na zmocněnce.

Soudruh

církevní tajemník ONV

Cheb

Vážený soudruhu, žádáme Tě o zaslání Tvého osobního posudku o s. Old. Valentu, zmocněnci SÚC, který je v klášteře františkáni Cheb.

V posudku uveď, jak se s. Valenta osvědčil ve své funkci zmocněnce, jak v této funkci spolupracoval s představiteli strany a lidové správy.

Dále uveď, jak byl bdělý a to jak po stránce politické, tak hospodářské, jaký měl poměr ke svým spolupracovníkům a v jaké příští funkci by se dle Tvé úvahy nejlépe uplatnil.

Tento posudek nám zašli obratem.

Se soudružským pozdravem

Za: Jan Dolek v.r.

přednosta kádrového odboru. ¹⁴⁰

Další dva dokumenty svědčí o tom, za jakých okolností asi probíhala noční deportace řeholníků a že mnoho času na sbalení svých osobních věcí neměli. Z uvedeného lze usuzovat, že z oblečení měli při odvozu pouze to, do čeho se oblékli, jelikož mnoho šatstva v klášterech zůstalo a bylo jim doručeno až dodatečně.

13. května 1950

Zmocněnec SÚC pro Františkánský klášter Cheb sděluje do kláštera v Bohosudově, kam byli převezeni řeholníci Kovařík, Komárek a Ondra, že jim poslal osobní věci do kláštera v Oseku u Duchcova, kde si je mají vyzvednout. Podotýkám, že k deportaci došlo 14. dubna, tudíž měsíc před napsáním následujícího dopisu.

„Zmocněnec SÚC pro Františkánský klášter Cheb, čj. 13/50. Cheb, dne 13.5.1950.

Klášter Bohosudov.

140 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

Sděluji, že v tamním klášteře mají býti nyní řeholníci p. Kovařík, Komárek a Ondra, kteří dříve byli ve Františkánském klášteře v Chebu.

Žádám o jejich vyrozumění, že jejich osobní věci, pokud jsem je mohl mezi ostatními věcmi zde rozeznati, jsem uložil do cestovního proutěného koše a cestovní bedny p. Kovaříka a tyto věci byly autem odvezeny do kláštera v Oseku u Duchcova, kam se sváží odsud inventář. Koš i bedna jsou na vrchu označeny, že jsou v nich osobní věci shora uvedených mnichů a že si je v Oseku vyzvednou.

Jest zapotřebí, aby jmenovaní si skutečně v Oseku tyto věci vyzvedli a pokud by jim ještě nějaké věci chyběly tak tyto rovněž byly odvezeny do Oseka a musely by býti vyhledány mezi ostatním inventářem.

V koši i v bedně jest seznam věcí, které tam jsou uloženy, ale dodatečně tam byly vloženy ještě jiné věci, jako prádlo, boty a doklady které zřejmě též patří těmto mnichům.

Zmocněnec SÚC: "141

12. června 1950

Ještě hůře na tom byl se svými osobními věcmi kvardián Koseček, který se svých věcí dočkal až téměř po dvou měsících po opuštění chebského konventu.

Okresní národní výbor v Chebu, Opis seznamu osobních věcí představeného chebského kláštera Tomáše Františka Kosečka, které mu byly zaslány do Želivského kláštera.

„Okresní národní výbor v Chebu.

Věci pana Kosečka Tomáše, které mu byly zaslány dne 12.6.1950 do kláštera Želiv.

5 ručníků

1 šála

1 ubrousek

6 kapesníků

4 spodky

4 košile

1 cingilum

1 triko

9 párů ponožek

ze světnice č.1

1 zimník s kožešinou

ze světnice č.3

141 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

1 krabice rodinných fotografií
1 pár vysokých gumových bot
1 " " filcových "
2 řeholní hábity
1 svetr
4 noční košile
5 košil
4 spodky
2 trenýrky
1 pár palcáků
1 ubrousek
2 žíněnky
2 páry dlouhých vlněných punčoch
1 pár vlněných ponožek

z předsíně

1 černý gumový plášť.

Odvoz provedl církv. tajemník. ¹⁴²

21. června 1950

Církevním tajemníkem ONV Cheb byl poslán dopis k rukám soudruha Dr. Chvátala na Krajský národní výbor Karlovy Vary, který hodnotil práci zmocněnce SÚC a soupisové komise, která od 13. resp. 14. až do 20. dubna 1950 pracovala na zajištění, převzetí a evidenci veškerého majetku ve františkánském klášteře v Chebu, který se v klášterních prostorách a v kostele nacházel. Za zmínku stojí závěrečné zhodnocení svědomité práce všech zúčastněných státních úředníků.

„548

21. VII. 1950.

*Krajský národní výbor
k rukám s. Dr. Chvátala*

Karlovy Vary.

142 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

Na žádost předkládám přehled o vykonané práci ve Františkánském klášteře v Chebu zmocněnce SÚC a soupisové komise.

Valenta Jindřich zmocněnec SÚC v klášteře od 13.dubna 1950 do 18. dubna 1950

Migl Václav OCT převzal do správy klášter 18.dubna 1950 která dosud trvá.

Bytem ve Františkových Lázních Lidická 267.

Novotný Karel vykonával práci hospodáře od 13.dubna 1950 do 20.dubna 1950.

Bytem Cheb, Stalinova 16.

Votruba Jan, člen komise za ONV od 14.dubna 1950 do 20.dubna 1950.

Bytem Cheb, v lipách 3.

Hucl Vojtěch člen komise za ONV od 14.dubna 1950 do 20.dubna 1950.

Bytem Cheb, v lipách 3.

Podotýkám že všichni výše uvedeni pracovali každý den do pozdních nočních hodin. Jejich práce byla velmi svědomitě provedena.

církevní tajemník ONV¹⁴³

Po zrušení řádů, znárodnění jejich klášterů, kostelů a dalších budov docházelo k postupnému rozebírání, nebo dokonce likvidaci majetku. V lepších případech byly umělecké a historické předměty převzaty pod správu galerií a muzeí.

V případě chebského kláštera se alespoň některé vzácné předměty dostaly pod státní správu a nebyly zničeny. O tom svědčí následující zápis ze dne 14. 9. 1950.

„Opis

Umělecko průmyslové museum v Praze, Praha V, ul. 17. listopadu č.4 V Chebu 14. září 1950.

Potvrzení.

Potvrzuji, že jsem dnešního dne převzal ve smyslu povolené SÚC v Praze ze dne 22.VIII.1950 č.III/H z vystěhovaného kláštera františkánů v Chebu tyto předměty, zajištěné kulturní komisí SUC pro Nár. galerii a státní museum.

1. Madonu s Ježíškem na půlměsíci, dřev.pozd.gor.15 st.

2. Madonu Bolestnou, dřev.polychr.pozd.got.15 st.

3. Kristus na kříži 18 st.

4. Kalich zlac. relisp.zdobený v pouzdře věnovaný Ad.Chr.Wagnerem 1720 s patenou.

5. Ciborium str.zlac.bez víka z konce 17 st.

6. " " " rokokové s novější kupou a víkem

7. Kalich stř.zlac. s patenou v pouzdře dat.1720

8. Kalich stř.zlac. " " " 1729

9. Kalich " barevný s email.medailony a barev.kameny 18 st.

10. Monstrance barevná stř.zlac.s barev. kameny,zač. 18 st.

11. Ciborium barevné,zlacené s email.medajlony a barev.kameny

143 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

12. *Monstrance stř.zlac. z barev.kameny 18 st.*
13. *Monstrance orientální,tepaná,mosazná.*
14. *Krucifix krobni,velký 18 st.*

Předal: OCT Migl.

Převzal: Adm. Poche¹⁴⁴

Je jisté, že zrušení řádů, internování řeholníků a zabránění majetku bylo dvouúčelovým aktem, jehož analogii můžeme nalézt u další ideologie, a to nacistické. Ta byla na rozdíl od komunistické, která perzekvovala věřící, zaměřena rasově, především na židovský národ. Politický i majetkový profit byl ovšem shodný. V obou případech se režim zbavoval nepohodlné obce z ideologických důvodů a přivlastňoval si jejich majetek k vlastním účelům.

Po odsunu řeholníků a inventarizaci majetku byly budovy chebského konventu uzavřeny, pouze část byla využita Místním národním výborem pro muzejní účely a zahrada byla využívána pro potřeby školy.¹⁴⁵ Prostory kostela i s čtyřmi vzácnými rokokovými oltáři byly ještě v 70. letech minulého století v poměrně dobrém stavu. Poté byl však interiér postupně demolován a historický inventář rozkraden.¹⁴⁶

144 Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

145 DITTERTOVÁ, Eva, DOSTÁL, Tomáš. *Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje 2006*. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, 2007, s. 37.

146 DOSTÁL, Tomáš. *Středověké řády a kongregace: Sakrální stavby ve správě města Chebu*. Cheb: HB PRINT, Cheb, 2017, s. 25.

9 ZÁVĚR

Tato bakalářská práce byla věnována františkánům v Chebu, historickým událostem, které jsou s tímto řádem spojeny. Cílem práce nebyla do detailu zpracovaná studie o františkánském řádu. Mým záměrem bylo vytvořit retrospektivní průřez událostmi, které se váží k chebskému konventu řádu svatého Františka od počátku 13. století až do poloviny 20. století. Největší důraz jsem kladl na období 1945-1950, které vyústilo ve zrušení řádu a uzavření kláštera na téměř čtyřicet let.

V první části práce popisuji františkánský řád v obecné rovině. Poukazuji na jeho charakteristické znaky, jakými jsou například organizační struktura, zaměření činností nebo řeholní oděv. Jde o výčet identifikačních prvků, kterými lze řád sv. Františka snadno odlišit od řádů jiných a díky kterým lze duchovního k řádu přiřadit.

Ve druhé části se zabírám zakladatelem řádu Františkem z Assisi, jehož rozporuplný život byl jakýmsi předurčením osudu minoritů, kteří po staletí v míru a pokoře směřují po strastiplné cestě k pravdě, k Ježíši Kristu. Líčím zde život původně zhýčkaného syna bohatého obchodníka, který ze života znal jen radost a zábavu a který se ať už z Božího vnuknutí, či z jiné příčiny, stal člověkem pokorným, asketickým, až nejnuznějším z nejnuznějších, jenž však vnímal svůj život ve své podstatě jako součást přírody, jako pomoc bližnímu. Poukazuji na jeho pevnou vůli a odhodlání, které mu pomáhaly překonávat strasti poustevníka a poutníka, odkázaného pouze na dobrotu a milosrdenství lidí, čímž se stal příkladem pro mnoho dalších, již se k němu, zbavující se svého majetku, přidali a kteří se rozhodli jít cestou stejně trnitou, plnou dobrovolné chudoby, odříkání, pokory a milosrdenství.

V další části práce jsem se zaměřil na osudy františkánů v Chebu. Na příchod minoritů na počátku 13. století, na stavbu prvního románského kláštera, který však záhy nato vyhořel. Později byl postaven nový. Značnou část jsem věnoval významné duchovní osobnosti sv. Janu Kapistránovi, který svou misijní a kazatelskou činností bojoval proti duchovnímu úpadku v dobách husitské revoluce a který určitý čas pobýval i v chebském klášteře, aby zvláště řeholníky ochránil před Husovými heretickými myšlenkami. V následujícím období popisuji střídání časů dobrých i zlých, například rozmach konventu po bitvě na Bílé hoře nebo naopak

zrušení a obnovení chebského kláštera za panování Josefa II. Zaměřil jsem se i na různé architektonické změny, k nimž v průběhu času na klášterní budově i na kostele docházelo.

V dalších kapitolách, které jsem vymezil obdobím 1938-1947 jsem již za pomoci archivních pramenů popisoval události spojené s 2. světovou válkou, jež měly vliv na osudy chebských františkánů. V roce 1938 museli v důsledku obsazení pohraničí nacistickým Německem čeští řeholníci klášter opustit a řádový majetek byl převeden pod správu města Chebu. Po skončení války došlo k opětovnému obsazení konventu českými františkány a k odsunu řeholníků německé národnosti. Jaro roku 1947 je spjato s vystěhováním 667 osob zpět do Německa, které byly ve františkánském objektu dočasně umístěny.

V další rozsáhlé části práce jsem se věnoval situaci v Československu po únoru 1948, kdy s ohledem na vítězství komunistické strany začalo docházet k perzekuci duchovních. Již o rok později se začaly zpracovávat plány na likvidaci řádů a kongregací. Ty se uskutečnily v roce 1950, kdy byly ve dvou etapách - až na malé výjimky - řády a kongregace na celém území republiky zrušeny a řeholníci internováni. Při hledání informací z tohoto období nebylo možno využít pramenů z chebského archivu, jelikož dokumenty vztahující se k likvidaci řádů a kongregací byly uschovány v archivech StB. Informace jsem tedy čerpal z odborné literatury a kombinací parafrází a citací situaci vylíčil.

Zcela odlišný způsob čerpání informací jsem musel zvolit pro stěžejní část práce a tou bylo období po likvidaci chebského konventu v dubnu 1950. Zde jsem byl nucen převážnou část informací vyhledat v chebském archivu, jelikož události vztahující se přímo k chebskému klášteru v literatuře příliš zpracované nejsou. Kompilační metodou jsem chronologicky seřadil průběh činností státních úředníků po násilném převzetí konventu a na základě archivních pramenů doložil, jak bylo nakládáno s majetkem františkánů.

Zrušení řádů a kongregací v 50. letech minulého století bylo ve svém rozsahu a důslednosti naprosto ojedinělou a bezprecedentní záležitostí. Po hromadném odsunu německého obyvatelstva a znárodnění majetku šlo o nejmasovější akci v Československu, kdy bylo státní mocí sáhnuo na lidskou svobodu a práva takovému množství lidí. A právě na osudu

chebského konventu je ukázáno, jak i takto morálně silný a uvědomělý řád byl bezmocný proti zvlí a násilí moci.

Jelikož práce zahrnuje poměrně dlouhé časové období a pojednává o organizaci řádu, o jeho vzniku i rušení, o architektuře a významných osobnostech vztahující se k Chebu, bylo vedle primárních literárních zdrojů potřeba využít i sekundárních písemností, archivních pramenů a dobového tisku. Zvláště pro období 50. let je zcela příznačná absence relevantního materiálu v odborné literatuře vydané před rokem 1989. Tak bylo nutné z archivních střípků poskládat mozaiku, jež by alespoň částečně nastínila situaci, která v Chebu panovala po zrušení konventu, což bylo cílem mé bakalářské práce.

10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Monografie

BOHÁČ, Jaromír. *Cheb - město*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 1999. Historicko-turistický průvodce. ISBN 80-86125-08-4.

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-088-8.

CARDINI, Franco. *František z Assisi*. Přeložil Vítězslav PAVLÍK. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-290-x.

DITTERTOVÁ, PhDr. Eva a PhDr. Tomáš DOSTÁL. *Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje 2006*. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, 2007. ISBN 978-80-85018-58-5.

DOSTÁL, PhDr. Tomáš. *Středověké řády a kongregace: Sakrální stavby ve správě města Chebu*. Cheb: HB PRINT, Cheb, 2017.

HLAVÁČEK, Petr. *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1212-5.

JEŽKOVÁ, Alena. *Tichá srdce: kláštery a jejich lidé*. Praha: Práh, 2013. ISBN 978-80-7252-436-5.

ŠAMÁNKOVÁ, Eva. *CHEB*. Praha: Odeon, 1974.

VYSTYD, Ing. arch. Luděk a Ing. Jaroslav KREJČÍ. *Architektura Cheb a okolí*. Cheb: MIRROR PROMOTION, 2005

Archivní zdroje

Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 859, karton 229: Františkánský klášter-šetření početního stavu.

Státní okresní archiv Cheb, fond č. 266, inv. č. 1133, karton 546: Církevní majetek, soupisy, 1949-1950.

Státní okresní archiv Cheb, fond č. 314, složka. č. 473, karton 86, 1945-1946: Konvent františkánů, předání knihovny a pronájem kláštera městu.

Státní okresní archiv Cheb, S36 1950, Týdeník Chebsko, článek „*Čihošťský zázrak v Karlových Varech*“ ze dne 25. března 1950, s. 7.

Státní okresní archiv Cheb, S36 1950, Týdeník Chebsko, článek „*Rozsudek Státního soudu nad skupinou zrádných řádových kněží*“ ze dne 8. dubna 1950, s. 3.

Elektronické zdroje

Sekulární františkánský řád [online]. [citace 2017-03-05].

Pospíšilová, Ludmila OSF. Františkánská fraternita <http://www.sfr.cz/clanek.aspx?a=1399>

Františkáni [online]. [citace 2017-03-04].

Co znamená františkánský kříž ve tvaru písmene T? <http://www.ofm.cz/2016/06/19/co-znamená-frantiskansky-krizek-ve-tvaru-pismene-t/>

11 RESUMÉ

This work is dedicated to the history of Franciscan Order in Cheb with emphasis on the period from 1945 to 1950. Minims came to Cheb in early 13th century. The first written-evidenced superior was Guardian Eberhard who worked here in late 13th century. In 1256 a monastery was build, however, during the big fire in 1270 major part of the town was devastated and so was this Romanesque building. Five friars died in the monastery ruins.

A new Minims temple, Church of Virgin Mary Annunciation was built in 1285. Significant Czech ruler Wenceslas II got married here in 1285. The construction continued until 1374, when the cloister and monastery library were finished. Franciscan church became a significant Gothic building in Bohemia. The friars were not allowed to have any money and they lived just from alms and endowment gifts. St. Jan Kapistrán, a significant Franciscan personality came to Cheb in 1451 to avert demoralization which spread in the Czech Kingdom as a result of Hussite ideas. Various restorations and alterations of the convent buildings were carried out in the period after the battle at White Mountain until early 18th century and up to 55 friars lived there in 1733. The Order was endangered of dissolution during the reign of Joseph II, but finally Franciscans were allowed to stay in Cheb. The monastery was restored in 1829, which did not avert the outflow of friars. Their number decreased and finally they were only six left in 1920.

After occupation of the border area by Germany in 1938 Czech Franciscans went to Pilsen and in 1943 the immovable property of Franciscans was impropriated by Nazi authorities and transferred to Cheb Town. After the war finished, German friars were expelled in 1946 and four Czech Franciscans in the lead with Superior František Koseček came to the monastery in Cheb. After the victory of Czechoslovak Communist Party in February 1948 state power started to be interested in orders and congregations. This culminated in 1950, when during the “K – action” 219 monasteries were dissolved by power and 2.376 friars were deported to internment monasteries. This illegal act carried out by the Communist party meant the end of free monastic activity.

12 PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Znak řádu františkánů.....	58
Obraz Sv. František káže ptákům.....	59
Kutna sv. Františka.....	60
Františkánský kříž ve tvaru písmene T.....	61
Současný pohled na město Assisi.....	62
Pohled do ulice města Assisi.....	63
Klášter sv. Damiána.....	64
Františkánský kostel Zvěstování Panny Marie v Chebu.....	65
Vstup do křížové chodby.....	66
Klášterní budova řeholníků.....	67

Obrázek 1

Znak řádu františkánů. Obrázek dostupný na www.leporelo.info [online]. [citace 2017-04-04].

Dostupné z : https://leporelo.info/pics/pic/frantiskani-_znak_radu.jpg

Obrázek 2

Sv. František káže ptákům, malíř Giotto di Bondone, obraz umístěn: Paříž, Louvre.
Obrázek dostupný na : www.forumochranyprirody.cz [online]. [citace 2017-04-04].
Dostupné z : <http://www.casopis.forumochranyprirody.cz/magazin/analyzy-komentare/papezska-encyklika-laudato-si-a-svaty-frantisek>

Obrázek 3

Kutna sv. Františka. Exponát je vystaven v kostele Sv. Kláry v Assisi. Obrázek dostupný na :
www.forumochranyprirody.cz [online]. [citace 2017-04-04].

Dostupné z : <http://www.casopis.forumochranyprirody.cz/magazin/analyzy-komentare/papezska-encyklika-laudato-si-a-svaty-frantisek>

Obrázek 4

Františkánský kříž ve tvaru písmene T. Vyobrazení, které se nachází na zdi kaple ve Fonte Colombo. Znamení Tau pochází z doby sv. Františka, kdy zde napsal svou řeholi.

Obrázek dostupný na : www.ofm.cz [online]. [citace 2017-04-04].

Dostupné z : <http://www.ofm.cz/2016/06/19/co-znamena-frantiskansky-krizek-ve-tvaru-pismene-t/>

Obrázek 5

Současný pohled na město Assisi. Obrázek dostupný na : www.rodon.cz [online].
[citace 2017-04-04].

Dostupné z : <http://www.rodon.cz/fotogalerie/Svata-mista/Assisi-domov-svateho-Frantiska-1125>

Obrázek 6

Pohled do ulice města Assisi. Obrázek dostupný na : www.rodon.cz [online].
[citace 2017-04-04].

Dostupné z : <http://www.rodon.cz/fotogalerie/Svata-mista/Assisi-domov-svateho-Frantiska-1125>

Obrázek 7

Klášter sv. Damiána. Obrázek dostupný na : www.rodon.cz [online].

[citace 2017-04-04].

Dostupné z : <http://www.rodon.cz/fotogalerie/Svata-mista/Assisi-domov-svateho-Frantiska-1125>

Obrázek 8

Františkánský kostel Zvěstování Panny Marie v Chebu. Foto autor 2017.

Obrázek 9

Vstup do křížové chodby přilehlého kláštera minoritů. Foto autor 2017.

Obrázek 10

Klášterní budova, ve které měli řeholníci své pokoje. V současné době se zde nachází Státní okresní archiv Cheb. Foto autor 2017.

